

Handbook

Guidelines of Assistive Media Used in Contemporary Art Exhibitions for
People with Visual Impairment

คู่มือ

แนวทางการจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยสำหรับคนพิการทางการเห็น

สำนักงาน
ศิลปวัฒนธรรม
ร่วมสมัย

คำนำ

เอกสารคู่มือแนวทางการจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการศิลปะ
ร่วมสมัยสำหรับคนพิการทางการเห็น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการงานวิจัย
การศึกษาแนวทางการใช้สื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัย เพื่อถ่ายทอด
ความรู้จากนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวได้รับความ
อนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่านคือ ศาสตราจารย์ วริยะ
นามศิริพงศ์พันธ์ และศาสตราจารย์ ญาณวิทย์ กุญแจทอง โดยมีที่ปรึกษา
หลักของโครงการวิจัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร

จากความสำเร็จของงานวิจัยดังกล่าว ได้นำมาสู่ผลของการทำคู่มือ
เพื่อเป็นแนวทางให้กับพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ร่วมสมัยของไทยได้ใช้
เป็นแนวทางในการจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้
กับคนพิการทางการเห็น ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดทำสื่อประกอบ
นิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็นจะไม่เพียงเป็นประโยชน์ให้กับ
คนเฉพาะกลุ่ม แต่จะยังเป็นประโยชน์ให้กับกลุ่มคนทั่วไปในสังคมที่มีข้อจำกัด
ในการรับรู้และการเรียนรู้ให้สามารถใช้สื่อประกอบนิทรรศการเป็นเครื่องมือ
ในการเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะต่อไป

ผู้จัดทำ
ทักษิณา พิพิธกุล
5 กันยายน 2560

สารบัญ

บทที่ 1

พิพิธภัณฑศิลป์ร่วมสมัยกับการเข้าถึง	6
การทำให้พิพิธภัณฑศิลป์เป็นพื้นที่สำหรับ คนพิการทางการเห็นเข้าถึงความรู้	9

บทที่ 2

สื่อประกอบนิทรรศการสำหรับคนพิการ ทางการเห็น	16
แนวทางการสร้างสื่อประกอบนิทรรศการ สำหรับคนพิการทางการเห็น	21
แนวทางการฝึกปฏิบัติเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ ให้บริการช่วยเหลือกับคนพิการทางการเห็น	64

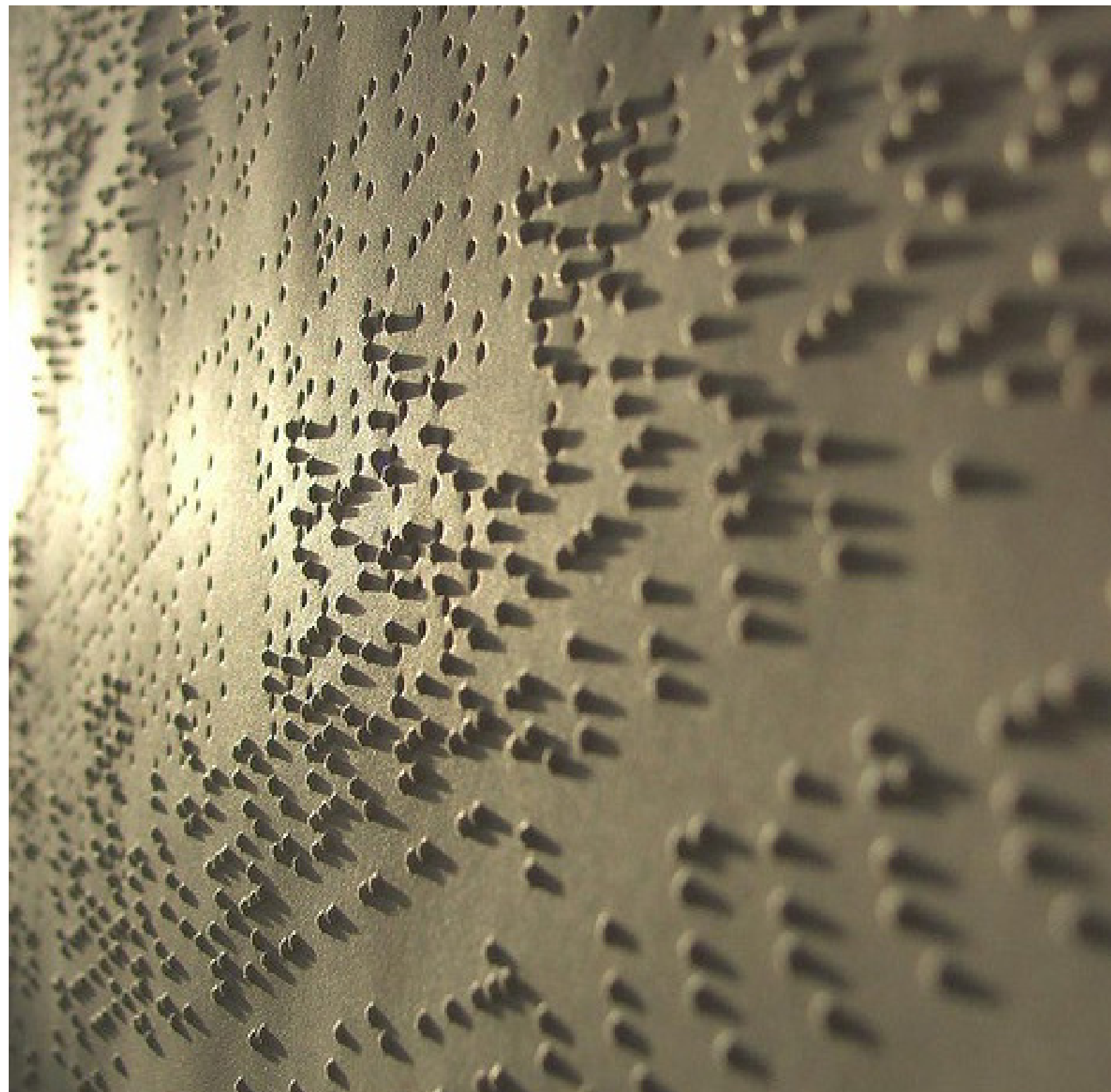
บทส่งท้าย	67
บรรณานุกรม	68

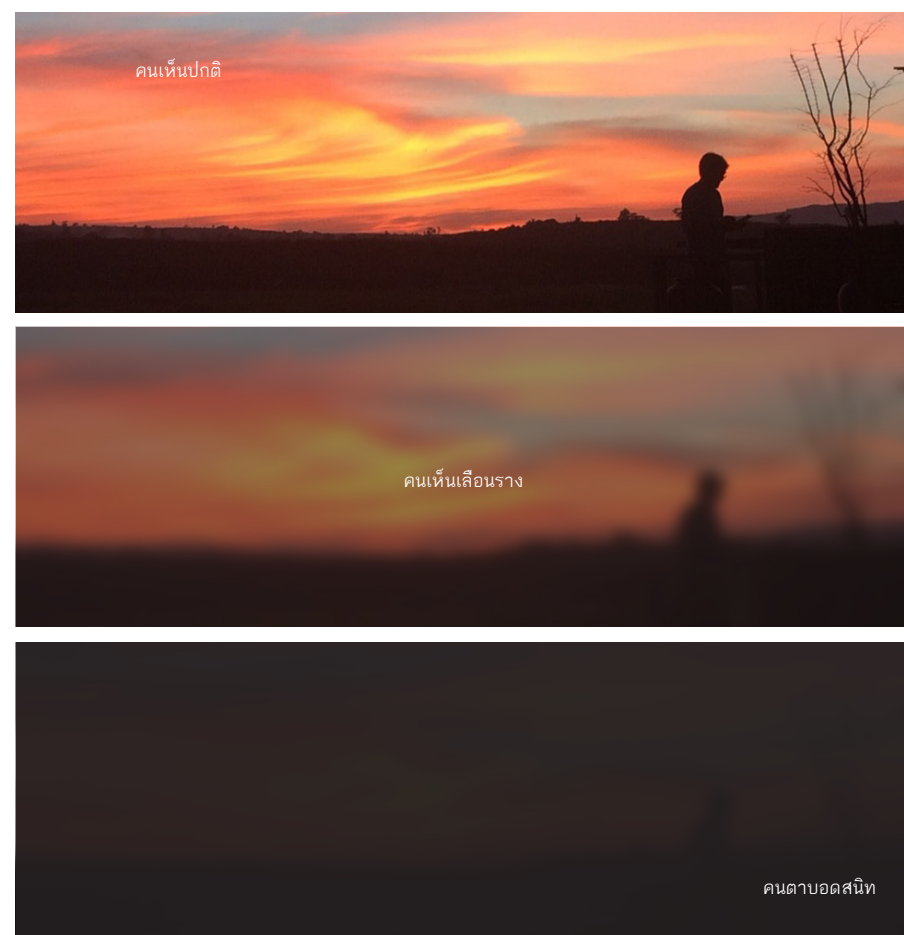
บทที่ 1

พิพิธภัณฑศิลป์ร่วมสมัยกับการเข้าถึง *

จากพื้นที่เก็บสงวนรักษาและจัดแสดงศิลปวัตถุ ปัจจุบันพิพิธภัณฑศิลป์ได้รับการคาดหวังว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย ดังนั้นพิพิธภัณฑศิลป์ในปัจจุบันควรก้าวไปสู่การส่งผ่านความรู้ในแนวทางที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้ชมปรารถนาที่จะเรียนรู้ เกิดกระบวนการสร้างความรู้ภายในตนเองและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้จากนิทรรศการศิลปะไปสู่ผู้ชมกลุ่มคนที่มีความหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อประกอบนิทรรศการศิลปะของพิพิธภัณฑศิลป์ควรพัฒนาสู่บทบาทที่มีความสัมพันธ์กับสังคมร่วมสมัย คือ มีกระบวนการพัฒนาเนื้อหา การคัดสรรตัวสาร การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถสื่อสารกับผู้ชมหลากหลายกลุ่มในสังคมไทยที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนพิการทางการเห็นซึ่งยังขาดสื่อการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑศิลป์ในประเทศไทยอีกมาก “อ้างตามคู่มือกฎหมายการปฏิบัติงานเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2552) ของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติในหัวข้อสิทธิคนพิการในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก แสดงให้เห็นสาระสำคัญในเรื่องของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างสมเหตุสมผลนั้น เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและมีการกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าหน่วยงานด้านการศึกษาอาชีพหรือสวัสดิการสังคมต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง” (สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา. 2555: ออนไลน์)

* ทักษิณา พิพิธกุล. การศึกษาแนวทางการใช้สื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยเพื่อถ่ายทอดความรู้จากนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 4, 2 (มิถุนายน-กันยายน 2561). 27-37. ออนไลน์.

ที่มา : ภาพถ่ายโดย อัฐวุฒิ ครอบครอง วันที่ 14 ธันวาคม 2560

คนพิการทางการเห็นทั้งสองระดับคือ คนตาบอดสนิท กับคนเห็นเลือนรางจัดได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดสูงสุดในการรับรู้งานทัศนศิลป์ร่วมสมัยด้วยต้องใช้ประสาทสัมผัสด้านอื่นแทนการรับรู้ทางสายตาซึ่งเป็นช่องทางการเรียนรู้หลัก คนพิการทางการเห็นจะต้องพึ่งสื่อประกอบนิทรรศการอันหลากหลายในการเข้าถึงความรู้ ดังนั้นคู่มือแนวทางการใช้สื่อประกอบนิทรรศการ ศิลปะร่วมสมัยเพื่อถ่ายทอดความรู้จากนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการจัดหาสื่อประกอบนิทรรศการให้กับพิพธิภัณฑ์ศิลปะ

ร่วมสมัยและหอศิลป์ร่วมสมัยของไทยได้เพิ่มศักยภาพการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนพิการทางการเห็นเพื่อเปิดพื้นที่และสร้างโอกาสให้คนพิการทางการเห็นมีช่องทางในการเรียนรู้ใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมและสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้ สำหรับงานด้านพิพธิภัณฑ์ การจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการสำหรับคนพิการทางการเห็นยังจะทำประโยชน์ให้กับคนกลุ่มอื่นในสังคมที่มีข้อจำกัดทางการรับรู้ การเรียนรู้ มีความแตกต่างของวัยและการศึกษาสามารถเข้าถึงความรู้ในพิพธิภัณฑ์ได้เช่นกัน

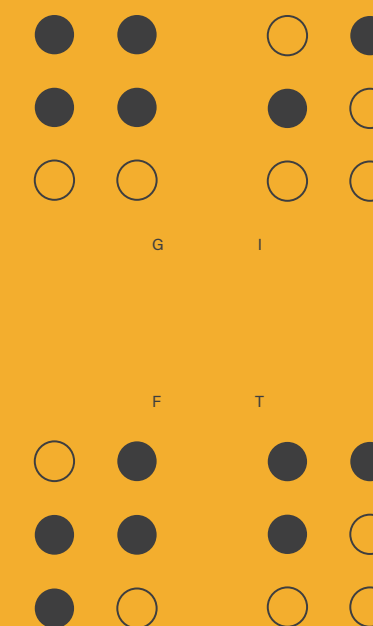
คนเห็นเลือนราง

คนตาบอดสนิท

การทำให้พิพธิภัณฑ์ศิลปะเป็นพื้นที่สำหรับคนพิการทางการเห็นเข้าถึงความรู้ **

การทำให้พิพธิภัณฑ์ศิลปะเป็นพื้นที่สำหรับคนพิการทางการเห็นเข้าถึงความรู้ พิพธิภัณฑ์ควรมีการวางแผนบริหารจัดการล่วงหน้า การวางแผนดังกล่าวจะช่วยให้การดำเนินงานของพิพธิภัณฑ์มีประสิทธิภาพ และประหยัดค่าใช้จ่าย ความเป็นไปได้ประการหนึ่งในการทำให้พิพธิภัณฑ์ศิลปะเป็นพื้นที่ของคนพิการทางการเห็น คือ การสร้างสื่อประกอบนิทรรศการที่ตอบรับกับการรับรู้ต่อประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วพิพธิภัณฑ์ศิลปะจะจัดทำสื่อหลัก (Primary media) ที่ใช้ในการสื่อสารความรู้ คือ ตัวผลงานศิลปะ และจัดทำสื่อรอง (Secondary media) ซึ่งเป็นสื่อที่มีพลังในการสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมเช่นกัน อาทิ แผ่นป้ายข้อมูล แผ่นพับ สื่อบัตรงานนิทรรศการ สื่อกิจกรรมนำชม พิพธิภัณฑ์และอื่นๆ หากพิพธิภัณฑ์สามารถพัฒนาสื่อเหล่านี้ให้มีความหลากหลาย และตอบสนองต่อการรับรู้หลากหลายแบบ คนพิการทางการเห็นก็จะสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในพิพธิภัณฑ์ได้

** แหล่งเดิม, 27-37: ออนไลน์.

ที่มา : <http://www.brailleintl.org>

โมเดลการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑ์ศิลปะ และคนพิการทางการเห็น

การจัดการด้านการสื่อสารความรู้จากนิทรรศการศิลปะมีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม จากอดีตพิพิธภัณฑ์เคยได้รับการมองเห็นว่าเป็นพื้นที่เก็บ สงวนรักษาและจัดแสดงวัตถุ การสื่อสารข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์เป็นไปเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจประวัติศาสตร์ศิลปะด้วยข้อมูลในเชิงวิชาการผ่านวัฒนธรรมลายลักษณ์ การสื่อสารแบบดังกล่าวเป็นวิธีการสื่อสารแบบเป็นเส้นตรงโดยมีพิพิธภัณฑ์เป็นจุดศูนย์กลาง โดยพิพิธภัณฑ์มีความคาดหวังว่าสารที่ส่งออกไปจากภัณฑารักษ์นั้นจะไม่ถูกตีความเปลี่ยนแปลง สำหรับผู้รับสาร(ผู้ชม)ก็ได้รับการคาดหวังว่าจะได้รับสารและได้รับความรู้เท่าเทียมกับสิ่งที่ผู้วิจัยของพิพิธภัณฑ์ได้รู้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ได้รับการนิยามด้วยบทบาทหน้าที่ใหม่ในการเป็นสถาบันหรือองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นสื่อการเรียนรู้ชนิดหนึ่งโดยมีภัณฑารักษ์ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงความรู้ในงานนิทรรศการได้ ดังนั้นบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในพหุสังคมที่มีกลุ่มผู้ชมหลากหลายจึงต้องการการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยวิธีการสื่อสารหลากหลายวิธีด้วยสื่อหลากหลายรูปแบบและสำหรับผู้รับสารหลากหลายกลุ่ม โดยผู้เขียนได้นำโมเดลแสดงรูปแบบการสื่อสารของพิพิธภัณฑ์ซึ่งเขียนโดย Knez และ Wright (1970) (George E. Hein, 1998 Cited in Hyungsook Kim, 2007: Online) มาเป็นต้นแบบในการศึกษา และผู้เขียนได้เสนอโมเดลการสื่อสารของพิพิธภัณฑ์ที่ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อหลัก สื่อรองและการสื่อสารข้อมูลที่รวมแง่มุมการประเมินตอบรับจากผู้ชมซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับพิพิธภัณฑ์ศิลปะในพหุสังคมมาปรับใช้ในการสร้างโมเดลการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑ์ศิลปะและคนพิการทางการเห็น

โมเดลการสื่อสารของพิพิธภัณฑ์เขียนโดย Knez และ Wright (1970)

โมเดลการสื่อสารของพิพิธภัณฑ์โดย Knez และ Wright (1970)

ที่มา: George E. Hein, 1998 Cited in Hyungsook Kim, 2007: Online.

โมเดลการสื่อสารระหว่างพิพิธภัณฑ์ ศิลปะและคนพิการทางการเห็น

โมเดลการสื่อความรู้จากนิเทศการให้กับคนพิการทางการเห็น โดยปรับ
รูปแบบจากโมเดลการสื่อสารของพิพิธภัณฑ์โดย Knez และ Wright (1970)
(George E. Hein, 1998 Cited in Hyungsook Kim, 2007: Online)

แนวทางการดำเนินงานเพื่อให้พิพิธภัณฑ เป็นพื้นที่สำหรับคนพิการทางการเห็น

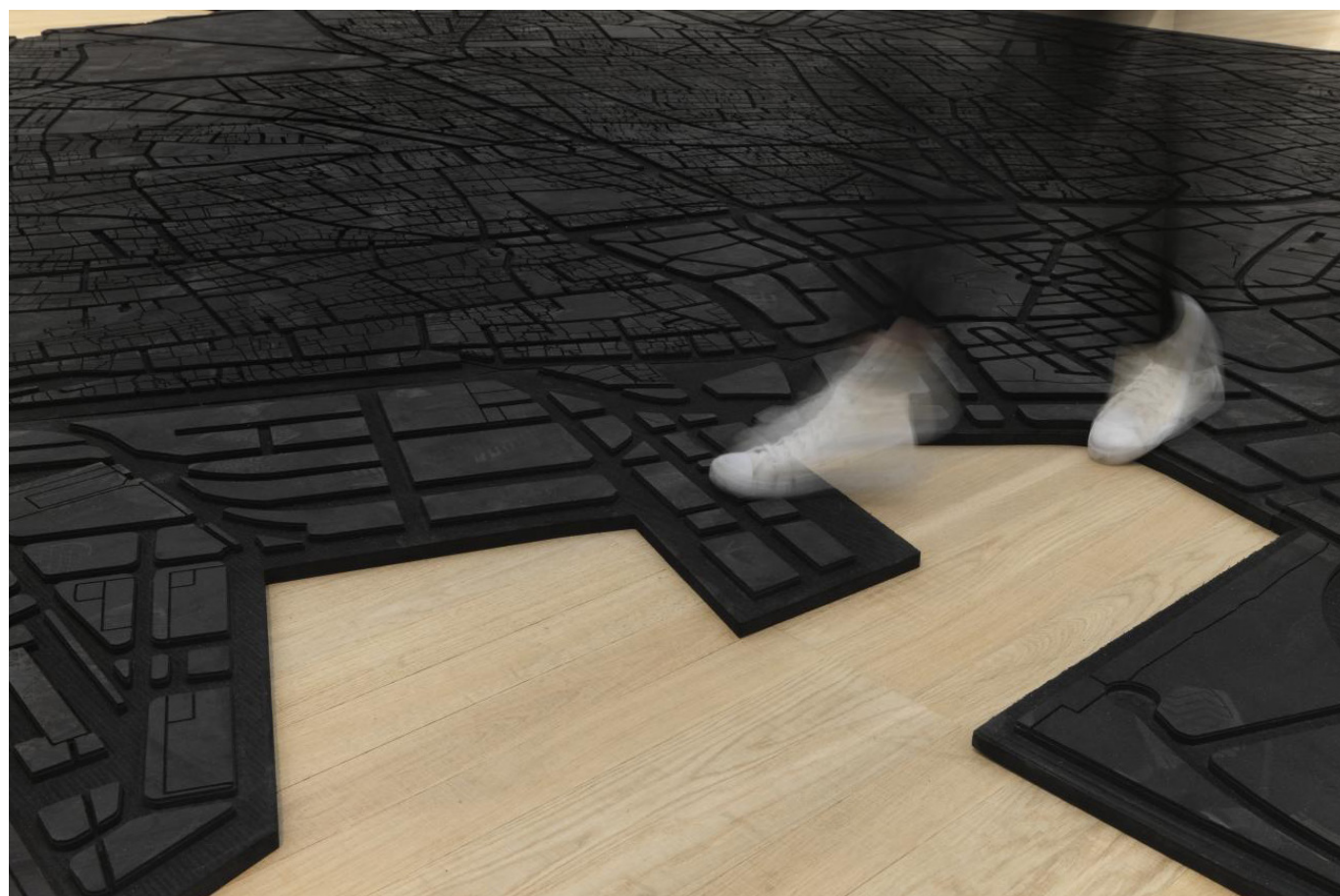
1	การวางนโยบายการวางแผนการดำเนินงานในการทำให้พิพิธภัณฑเป็นพื้นที่สำหรับคนพิการทางการเห็นเข้าถึงได้และการฝึกปฏิบัติเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ
2	การสนับสนุนการจัดนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยที่คนพิการทางการเห็นสามารถเข้าถึงได้ อาทิ งานศิลปะสัมผัสได้ งานสื่อเสียงและงานสื่อทางการได้กลิ่นซึ่งจะช่วยประหยังบประมาณในการสร้างสื่อประกอบนิทรรศการ
3	การนำเสนอนิทรรศการของศิลปินที่เป็นคนพิการทางการเห็น
4	การปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลหรือองค์กรของคนพิการทางการเห็น

5	การให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพิพิธภัณฑด้วยการจัดทำแบบจำลองของพิพิธภัณฑ แผนที่สัมผัสได้ แผนภาพสัมผัสได้ ป้ายสัญลักษณ์บอกทิศ และสิ่งอำนวยความสะดวกควรมีอักษรเบรลล์หรือสื่อเสียงกำกับเพื่อคนพิการทางการเห็นได้รับรู้ และเข้าใจถึงตำแหน่งของตนเอง ตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวก จุดนั่งพัก จุดติดต่อประชาสัมพันธ์ และจุดเข้าชมนิทรรศการ
6	การจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการควรพิจารณาการจัดทำสื่อที่กระตุ้นการรับสัมผัสในหลากหลายรูปแบบ อาทิ สื่อทางการสัมผัส สื่อทางการได้ยิน สื่อทางการได้กลิ่น สื่อทางการเห็น(สำหรับคนเห็นเลือนราง) และสื่อกิจกรรม
7	การจัดทำสื่อชุดความรู้สำหรับคนพิการทางการเห็นที่ไม่สามารถเดินทางมาพิพิธภัณฑได้
8	การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพิพิธภัณฑศิลปะให้เข้าถึงหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทางการเห็น
9	การจัดทำแบบสอบถามประเมินความคิดเห็นเพื่อให้คนพิการทางการเห็นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ

บทที่ 2

สื่อประกอบนิทรรศการสำหรับ คนพิการทางการเห็น ***

สื่อ คือ ตัวกลางในการส่งผ่านข้อมูลจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร สื่อประกอบนิทรรศการศิลปะ มีหลากหลายรูปแบบหมายถึง หนังสือ ป้าย โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาพยนตร์สารคดี ซีดีและสื่อไอทีในลักษณะต่างๆ สำหรับงานด้านพิพิธภัณฑ์ สื่อคือเครื่องมือในการพัฒนางานด้าน การศึกษาที่สำคัญ เนื่องจากสื่อในลักษณะต่างๆ สามารถช่วยส่งเสริม การเรียนรู้และถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากพิพิธภัณฑ์สู่กลุ่มผู้ชมได้ สื่อใน การถ่ายทอดความรู้จากงานนิทรรศการศิลปะ คือ ตัวผลงานศิลปะ และ

ผลงานของ Marwan Rechmaoui ชื่อ Beirut Caoutchouc 2004-8 © ตั้งอยู่ที่ พิพิธภัณฑ์เทท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา : <http://www.tate.org.uk/art/artworks/rechmaoui-beirut-caoutchouc-t13192>

*** แหล่งเดิม, 27-37: ออนไลน์.

การสูญเสียประสาทสัมผัสด้านการเห็น

การสูญเสียประสาทสัมผัสด้านการเห็นทำให้คนพิการทางการเห็น จำต้องพึ่งสื่อประกอบนิทรรศการผ่านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสด้าน อื่นๆ ที่เหลืออยู่ อาทิ สื่อสัมผัสได้ สื่อทางการได้ยิน สื่อทางการได้ กลิ่น สื่อทางการเห็น (สำหรับคนเห็นเลียนราง) และสื่อกิจกรรม สื่อ ต่างๆ เหล่านี้สามารถช่วยกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ในด้านต่างๆ และช่วย ให้คนพิการทางการเห็นสามารถประมวลผลเกิดเป็นข้อมูลหรือภาพใน ใจขึ้นมาได้ โดยภาพเหล่านั้นอาจเกิดขึ้นมาจากความทรงจำที่ตนเคย ได้รับรู้ก่อนที่จะสูญเสียการมองเห็น หรือหากในกรณีของความพิการ ทางการเห็นมาแต่กำเนิด สมอของคนที่พิการทางการเห็นจะมีการ ปรับตัวและกระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ด้านอื่นๆ ให้ชัดเจนขึ้นมา

เมื่อสูญเสียการรับรู้ด้านการเห็น

การรับรู้ของคนพิการทางการเห็นจะพึ่งพิงอยู่การรับรู้ด้านกายสัมผัส ซึ่งเป็นช่องทางการรับรู้ที่พื้นฐานที่สุดมีการกระตุ้นการรับรู้ให้ เกิดขึ้นได้เร็วมากที่สุดหลังจากการสูญเสียการมองเห็นและเป็น อวัยวะรับสัมผัสที่มีการเชื่อมสมรรถนะยากที่สุด ดังนั้น การจัดทำสื่อ ประกอบนิทรรศการที่สัมผัสได้จึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานในการสื่อสาร ความรู้ให้เกิดประสิทธิผลสำหรับคนพิการทางการเห็น อีกทั้งสื่อสัมผัส ได้ยังเป็นการเปิดช่องทางการเรียนรู้และการทบทวนข้อมูลตามโอกาส เวลา และความสนใจส่วนตัวของคนพิการทางการเห็นให้ได้ใช้เวลา อยู่กับตัวเอง และได้ใช้เวลาอย่างอิสระกับผลงานศิลปะที่ตนสนใจ สื่อสัมผัสได้ดีที่สุดคือ การใช้ศิลปวัตถุของแท้ เนื่องจากศิลปวัตถุ ของแท้สามารถทำให้คนพิการทางการเห็นรับรู้ถึงคุณสมบัติของวัตถุ ความเบา ความหนัก พื้นผิว ลวดลาย ขนาดและอายุของวัตถุ ในกรณี ที่มีข้อจำกัดต่อการเข้าถึงศิลปวัตถุของแท้และต้องจัดทำวัตถุจำลอง ทางพิพิธภัณฑ์เพื่อให้มีสื่อสัมผัสได้ในการถ่ายทอดความรู้ พิพิธภัณฑ์ ก็ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการจัดทำสื่อราคาแพงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบันมีสื่อและอุปกรณ์มากมายที่จะอำนวยความสะดวกใน การจัดทำสื่อต่างๆ โดยไม่ใช้งบประมาณและเวลายาวนานนัก อาทิ การใช้สื่ออักษรเบรลล์เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐาน แผนภาพสัมผัสได้และการใช้ วัสดุเทียบเคียงเพื่อการศึกษา

การสืบค้นผลงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของ คนพิการทางการเห็น

เมื่อสูญเสียอวัยวะรับสัมผัสด้านการเห็น อวัยวะรับสัมผัสทางการได้ยินของคนพิการทางการเห็นสามารถมีประสิทธิภาพการรับรู้ที่ดีขึ้นได้แต่ความเร็วของการถูกกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ทางการได้ยินที่ดีขึ้น นั้นจะเกิดขึ้นได้ช้าหรือเร็วเพียงใดยังไม่มีผลวิจัยรองรับที่แน่นอน อีกทั้งการรับรู้ทางการได้ยินยังขึ้นอยู่กับสมรรถะของอวัยวะการรับรู้ด้วย ซึ่งสมรรถะของอวัยวะทางการฟังของแต่ละคนก็จะมีแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ดังนั้นหากเปรียบเทียบกับ การรับรู้ด้วยการสัมผัสแล้ว การรับรู้ด้วยการฟังมีปัจจัยที่มีความซับซ้อนมากกว่า อย่างไรก็ตามการรับรู้ทางการได้ยินซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลจากการฟังข้อมูลต่างๆ อันเกิดขึ้นจากการอธิบาย การอภิปราย การตอบโต้แสดงความคิดเห็นหรือการรับฟังข้อมูลจากอุปกรณ์สื่อเสียง (อาทิ การบันทึกเสียงความคิดเห็นของผู้ชม) ส่วนแล้วแต่เป็นสื่อที่ช่วยสร้างและกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ เป็นการรับรู้ที่กระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในระดับของการอภิปรายซักถามซึ่งการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวทำให้เกิดการขยายขอบเขตของข้อมูลความรู้อันเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สถานที่และเวลา เป็นข้อมูลที่มีชีวิตชีวาและสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้มีความสดใหม่อยู่เสมอ

การรับรู้ด้วยการได้กลิ่น

เป็นการรับรู้สภาพธรรมชาติของวัตถุและพื้นที่อันเกิดจากสภาพของสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ อาทิ คนพิการทางการเห็นสามารถรับรู้ความเก่าหรือใหม่ของวัตถุจากการรับรู้ทางการได้กลิ่น นอกจากนี้การรับรู้ทางการได้กลิ่นยังเป็นการรับรู้ประสบการณ์ด้านสุนทรีย์อันเกิดจากสภาพของพื้นที่และวัตถุ อาทิ การรับรู้สภาพแวดล้อมของอาคารอุตสาหกรรมที่มีกลิ่นคราบน้ำมันเก่า และการรับรู้ตำแหน่งสถานที่ของอาคารพิพิธภัณฑ์จากกลิ่นดอกไม้ที่มีปลูกไว้ในสภาพแวดล้อมนั้น การใช้สื่อทางการได้กลิ่นสามารถเสริมและกระตุ้นจินตนาการเกี่ยวกับบรรยากาศ ภูมิอากาศและเวลา กล่าวได้ว่าสื่อทางการได้กลิ่นเป็นสื่อประกอบนิทรรศการประเภทหนึ่งที่สามารถใช้สื่อความรู้ได้ดี และผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสื่อทางการได้กลิ่นก็มีพร้อมอยู่ ณ สถานที่นั้นๆ หรือเป็นผลิตภัณฑ์จำพวกกลิ่นสังเคราะห์ก็มีอยู่ในท้องตลาด โดยไม่ต้องจัดทำขึ้นใหม่

การรับรู้ทางการเห็น (สำหรับคนเห็นเลือนราง)

จัดได้ว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบที่มีความใกล้เคียงกับสื่อสำหรับคนมองเห็น หากแต่การจัดทำสื่อสำหรับคนเห็นเลือนรางต้องมีการทำให้ตัวอักษรและข้อมูลภาพมีขนาดใหญ่และชัดเจนขึ้น โดยมีผู้วิจัยในประเทศไทยได้นำเสนอแนวทางและรูปแบบของการทำสื่อตัวอักษรและสัญลักษณ์สำหรับคนเห็นเลือนรางไว้พร้อมแล้ว ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์สามารถจัดทำสื่อเหล่านี้โดยสามารถสืบค้นจากงานวิจัยของ องค์กร วรชาลังการ (2554) เรื่องการใช้ตัวอักษรและสัญลักษณ์ในงานออกแบบนิเทศศิลป์เพื่อรองรับผู้พิการทางสายตาประเภทเห็นเลือนราง และ งานวิจัยของ พลอยพันธ์ พงษ์ธีรตันกุล (2558) เรื่องแนวทางการออกแบบสิ่งชี้แนะในสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุดเพื่อการรับรู้สำหรับนักเรียนสายตาเลือนราง กรณีศึกษา: นักเรียนสายตาเลือนราง โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

สื่อกิจกรรม

เป็นสื่อที่สามารถใช้สื่อหลายประเภทเข้ามาประกอบร่วมกันและเป็นสื่อที่สามารถจัดได้ในหลากหลายรูปแบบทั้งเพื่อให้ความรู้หรือให้ความรู้ควบคู่ไปกับความบันเทิง อาทิ การจัด นำชมนิทรรศการพิพิธภัณฑ์ หรือการจัดนำชมนิทรรศการดนตรีร่วมสมัย การดำเนินสื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่เข้าบุคคลในการถ่ายทอดความรู้ ตัวบุคคลเป็นสื่อที่สามารถปรับส่ง-รับ ข้อมูลที่มีความทันสมัยได้สะดวกรวดเร็ว การถ่ายทอดข้อมูลความรู้ด้วยการใช้ตัวบุคคลจึงช่วยลดการผลิตสื่อในรูปแบบอื่นๆ ลงไปได้ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อมีสื่อกิจกรรมแล้วสื่ออื่นๆ ก็ไม่จำเป็นในทางกลับกันการใช้สื่อหลากหลายเชื่อมโยงกันจะยังประโยชน์ให้กับคนพิการทางการเห็นได้มากที่สุด

กล่าวได้ว่า สื่อกิจกรรมที่ใช้บุคคลถ่ายทอดความรู้เป็นสื่อที่มีความยืดหยุ่นและเป็นสื่อที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ง่ายโดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ การดำเนินงานในส่วนนี้ คำว่า บุคคลจึงขยายขอบเขตสู่บุคคลากรที่อยู่ในส่วนงานบริการของพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมด ดังคำกล่าวแสดงความคิดเห็นจากคนพิการทางการเห็นคนหนึ่งที่เป็นผู้เยี่ยมชมของพิพิธภัณฑ์ ที่ว่า “...หากว่านี่คือการมาพิพิธภัณฑ์ครั้งแรก... ต่อให้มีการใช้สื่อภาพนูนแสดงแผนผังติดตั้งอยู่ตรงจุดทางเข้าพิพิธภัณฑ์ คนพิการทางการเห็นก็จะไม่รู้ว่แผนผังนั้นอยู่ตรงไหนถ้าไม่มีใครบอกหรือพาเดินไปตรงตำแหน่งนั้น...สำหรับคนพิการทางการเห็น เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์คือสื่อที่สำคัญที่สุดที่จะเป็นตัวเริ่มชี้นำให้ตนเดินไปยังจุดต่างๆในพิพิธภัณฑ์ได้...” ดังนั้น เจ้าหน้าที่รักษาการณ์ เจ้าหน้าที่บริการตามจุดอำนวยความสะดวก และเจ้าหน้าที่นำชมนิทรรศการล้วนมีความจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้มีประสบการณ์ด้านปฏิสัมพันธ์กับคนพิการทางการเห็น

อย่างไรก็ตามมีข้อควรตระหนักสำหรับเจ้าหน้าที่นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ คือ เจ้าหน้าที่นำชมนิทรรศการต้องให้เวลาที่เหมาะสมกับคนพิการทางการเห็นในการสัมผัสรับรู้สื่อแต่ละประเภทเนื่องจากการรับรู้ด้วยการสัมผัสไม่สามารถจะทำให้คนพิการทางการเห็นนั้นเห็นภาพทั้งหมดของวัตถุได้ในคราวเดียว หรือการรับรู้ด้วยการฟังก็ไม่สามารถทำให้คนพิการทางการเห็นรับรู้มิติทั้งหมดของศิลปวัตถุในคราวเดียวได้เช่นกัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่นำชมนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ควรได้รับการฝึกฝนให้มีความยืดหยุ่นและดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยมีการนำแบบวิธีการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีความต้องการพิเศษมาพิจารณาปรับแนวทางในการดำเนินกิจกรรม

นอกจากนี้การจัดสื่อกิจกรรมควรคำนึงถึงการออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการในระดับบุคคลและกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่ต้องการมาพิพิธภัณฑ์ ด้วยวัตถุประสงค์หลากหลาย ซึ่งบางครั้งคนพิการทางการเห็นอาจมาพิพิธภัณฑ์เพื่อหาความรู้ มาพิพิธภัณฑ์เพื่อการพักผ่อน มาพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นการใช้เวลากับครอบครัว หรือมาพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นการใช้เวลาอยู่คนเดียว เป็นต้น

แนวทางการสร้างสื่อประกอบนิทรรศการสำหรับคนพิการทางการเห็น

รูปแบบของสื่อประกอบนิทรรศการสำหรับคนพิการทางการเห็น

สื่อทางการสัมผัส

สื่อทางการฟัง

สื่อทางการได้กลิ่น

สื่อทางการเห็น
(สำหรับคนเห็นเลือนราง)

สื่อกิจกรรม

01./ สื่อทางการสัมผัส

ศิลปวัตถุของแท้ การใช้วัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษา ข้อมูลอักษรเบรลล์ แผนภาพสัมผัสได้ หนังสือสัมผัสได้ และวัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑ

1.1 / ศิลปวัตถุของแท้

ศิลปวัตถุของแท้เป็นสื่อที่ทำให้คนพิการทางการเห็นรับรู้ข้อมูลและเข้าใจศิลปวัตถุนั้นได้ดีที่สุด การได้สัมผัสกับศิลปวัตถุของแท้ทำให้คนพิการทางการเห็นสัมผัสกับพื้นผิว รูปทรง ขนาด มิติ ความคมชัด ความเลือนลาง และได้กลิ่นของวัตถุ อีกทั้งการสัมผัสเป็นการสร้างความใกล้ชิด ยิ่งได้สัมผัสมากในระยะเวลาสั้น ภาพที่เกิดขึ้นในใจก็จะชัดเจนมากขึ้น ตัวอย่างจากผลงานศิลปะสัมผัสได้ของ Rudolf Stingel ชื่อ Untitled (1993) เป็นพรมผืนใหญ่ปูติดบนผนังห้องแสดงงานของพิพิธภัณฑท์เท โมเดิร์น ผู้ชมทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในผลงานด้วยการใช้มือสัมผัสและใช้นิ้วมือทำร่องรอยขีดตามความต้องการของตนได้

ตัวอย่างผลงานศิลปะสัมผัสได้ ผลงานของ Rudolf Stingel ชื่อ Untitled (1993) Boiler House Level 4 พิพิธภัณฑท์เท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: <http://www.tate.org.uk/visit/tate-modern/display/materials-and-objects/rudolf-sting>

ผลงานของ Rudolf Stingel ชื่อ Untitled ตั้งอยู่ที่ พิพิธภัณฑท์เท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทัตสึนา พิพิธภัณฑท์เท โมเดิร์น เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560

และผลงานของ Marwan Rechmaoui ชื่อ Beirut Caoutchouc 2004-8 ทำจากแผ่นยางซึ่งมีความยืดหยุ่นและคงทนเป็นรายละเอียดของแผนที่ถนนหนทางและทางหลวงในพื้นที่เมืองและแหล่งย่านชุมชนของเมือง Beirut ซึ่งเป็นเมืองที่มีความขัดแย้งด้านศาสนาสูงที่สุดเมืองหนึ่งของโลก ศิลปินใช้วัสดุอย่างเป็นภาพแทนภาพของเมืองที่อยู่รอดจากการคุกคามโดยมนุษย์และธรรมชาติ นอกจากนี้วัสดุยังเปิดช่องทางให้ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับชิ้นงานได้ด้วยการยืนเหยียบ และเดินไปบนผลงาน

ผลงานของ Marwan Rechmaoui ชื่อ Beirut Caoutchouc 2004-8 © ตั้งอยู่ที่ พิพิธภัณฑท์เท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา : <http://www.tate.org.uk/art/artworks/rechmaoui-beirut-caoutchouc-t13192>

1.2 / การใช้วัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษา

ในกรณีที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะไม่สามารถให้ผู้ชมสัมผัสศิลปวัตถุของแท้ได้ การใช้วัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษาสามารถเป็นสื่อช่วยให้คนพิการทางการเห็นเกิดการเทียบเคียงประสบการณ์ กับสิ่งที่ตนเคยรู้จักและสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นเข้ากับผลงานศิลปะที่พิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอได้ อาทิ การใช้สื่ออาหารปลอมเพื่ออธิบายถึงรูปทรงและพื้นผิว การใช้วัตถุเทียบเคียงเพื่ออธิบายถึงพื้นผิวและน้ำหนักของงานประติมากรรม ซึ่งศิลปินและนักการศึกษาด้านศิลปะสามารถจัดทำวัตถุเหล่านี้ขึ้นมาได้

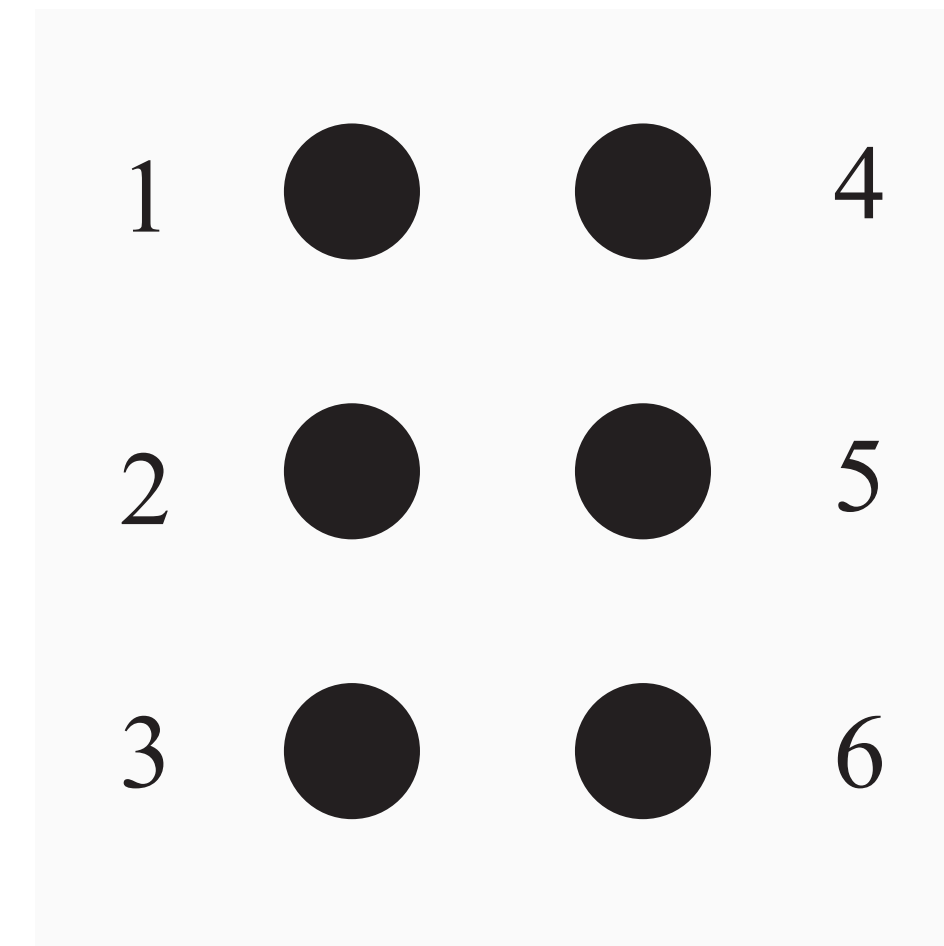

วัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษาทำจากเซรามิคและหินสีกเพื่อใช้ในการอธิบายเรื่องพื้นผิวและน้ำหนักของชิ้นงานประติมากรรม ตัวอย่างจากพิพิธภัณฑ์ เทท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560

1.3 / ข้อมูลอักษรเบรลล์

อักษรเบรลล์ (Braille code) “เป็นตัวอักษรสำหรับผู้พิการทางสายตาซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นในปี ค.ศ. 1921 โดยครูตาบอดชาวฝรั่งเศสชื่อ หลุยส์ เบรลล์ (Louis Braille) อักษรเบรลล์ขนาด 1 เซลล์ ประกอบด้วยปุ่มนูนเล็กๆ จำนวน 6 ปุ่มวางตัวในลักษณะต่างๆ กันไปตามรหัสที่กำหนดขึ้น ใช้แทนตัวอักษรปกติ หรือสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หรือสัญลักษณ์อื่นๆ” (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). 2017: ออนไลน์)

แสดงตำแหน่งของปุ่มนูนในอักษรเบรลล์ขนาด 1 เซลล์

ที่มา: <http://www.slri.or.th/th/applications--research-highlight/2014-02-04-07-43-44.html>

แนวทางจัดทำข้อมูลอักษรเบรลล์ แผ่นป้ายอักษรเบรลล์ และการติดตั้ง แผ่นป้ายอักษรเบรลล์

01 02

ข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำอักษรเบรลล์ ควรมีความกระชับ อยู่ที่ประมาณ 5-7 บรรทัด หรือตามความเหมาะสมของเนื้อหา แต่เมื่อจัดทำเป็นข้อมูลอักษรเบรลล์แล้ว ความยาวของข้อความจะเพิ่มขึ้นประมาณ 2-3 เท่า สำหรับการจัดทำข้อมูล และการผลิตสื่ออักษรเบรลล์สามารถติดต่อได้ที่สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย

ข้อความในแผ่นป้ายอักษรเบรลล์ ควรเป็นข้อความที่มีเนื้อหา เดียวกันกับข้อมูลสำหรับคนมองเห็น ในบางโอกาสข้อมูลอาจ มีความแตกต่างกันเล็กน้อย เป็น ข้อยกเว้นแล้วแต่กรณีไป

06 07

การติดตั้งแผ่นป้ายอักษรเบรลล์ ควรมีความสูงอยู่ที่ประมาณ 70-76 เซนติเมตร เพื่อให้เด็กและคนพิการ ใ้รถเข็นสามารถเข้าถึงได้

ตรวจสอบและติดตั้งแผ่นอักษร เบรลล์ให้ตรงกับวัตถุที่จัดแสดง

03 04 05

ข้อมูลในการจัดทำอักษรเบรลล์ควร จะได้รับการตรวจทานความถูกต้อง จากผู้อ่านอักษรเบรลล์ทั้งก่อน การผลิตและตรวจสอบอีกครั้งก่อน การติดตั้ง

แผ่นป้ายข้อมูลอักษรเบรลล์ควรผลิต จากวัสดุที่มีความทนทานและทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิความร้อนและความเย็น อาทิ การใช้แผ่นอะคริลิกแทนการใช้แผ่นโลหะ เนื่องจากอุณหภูมิความร้อนและความเย็นมีผลต่อผิวสัมผัสของคนพิการ ทางการเห็นเมื่อต้องใช้นิ้วมือสัมผัส อ่านอักษรเบรลล์

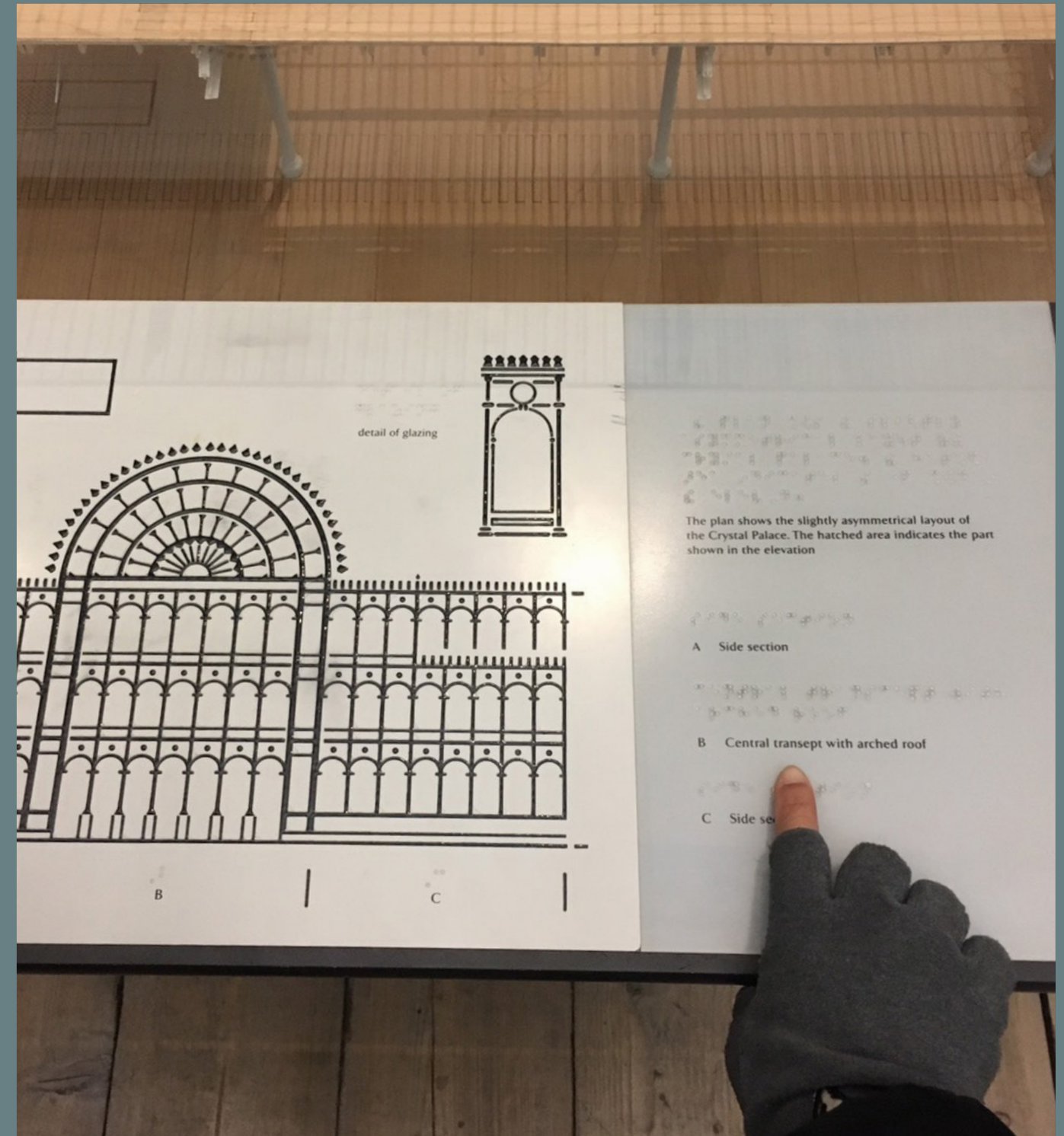
การติดตั้งแผ่นป้ายข้อมูลอักษร เบรลล์ที่เหมาะสม คือควรติดตั้ง อยู่ใกล้กับวัตถุจัดแสดงโดยติด ตั้งอยู่ในลักษณะแบนบนโต๊ะหรือ อาจจะเป็นลักษณะแบบแผ่นดึงออกมา คล้ายลิ้นชักเพื่อการประหยัดเนื้อที่ แผ่นป้ายข้อมูลอักษรเบรลล์ไม่ควรติด อยู่กับผนังแบนๆ เนื่องจากอาจทำให้ คนอ่านอักษรเบรลล์รู้สึกเมื่อยข้อมือ และความสูงที่แตกต่างกันของแต่ละ คนอาจทำให้ไม่สะดวกต่อการเข้าถึง

ข้อมูลจาก : (Barry Ginley, 2013: Interview และ กรมลาด พึ่งข้อมูล, 2560: สัมภาษณ์)

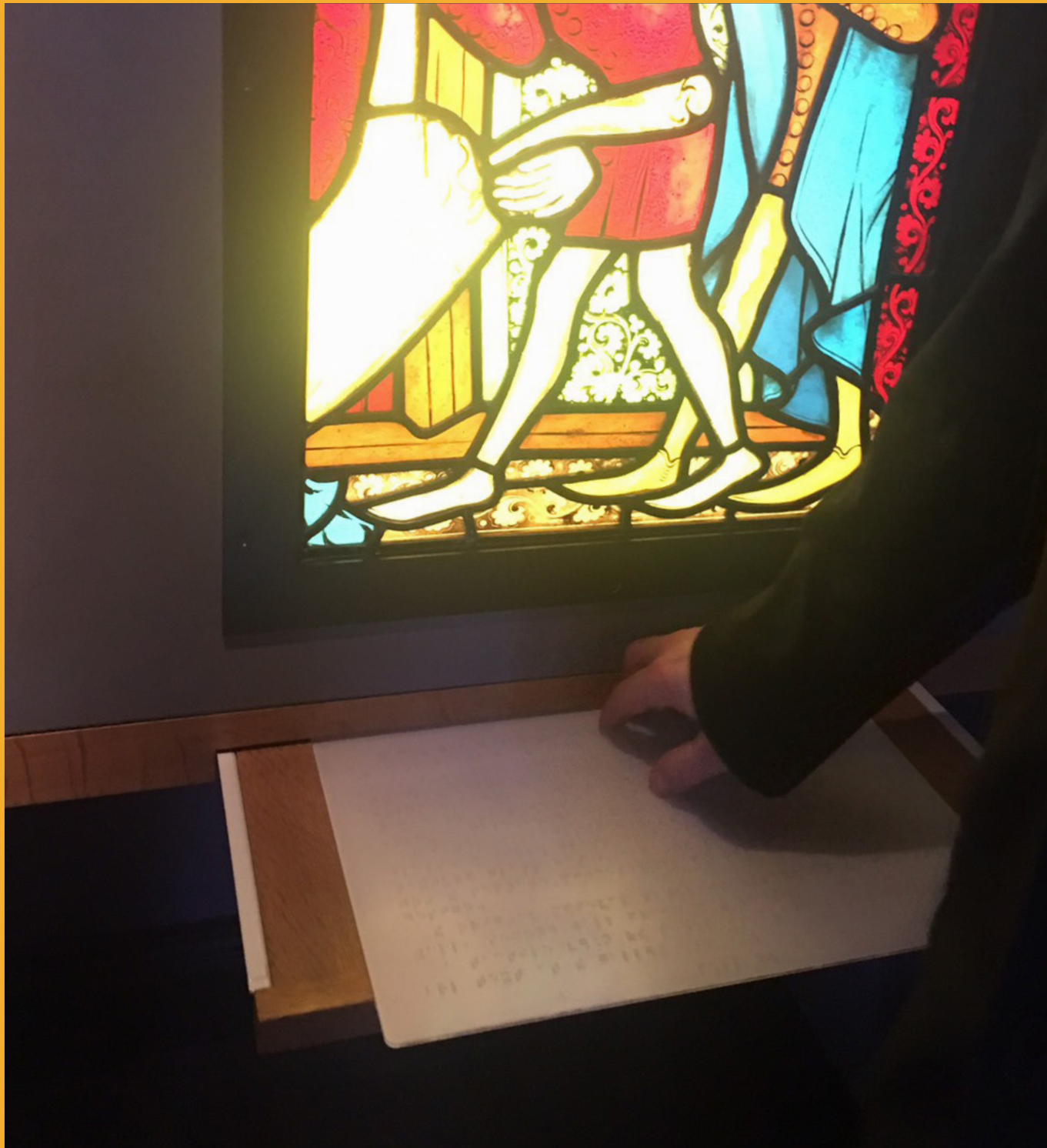
ภาพแสดงการติดตั้งแผ่นป้ายข้อมูลอักษรเบรลล์กับงานสถาปัตยกรรมจำลอง The Crystal Palace ณ ห้องนิทรรศการชั้น 4 British Gallery (1760-1900) พิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

ภาพแสดงรายละเอียดส่วนของแผนภาพสัมผัสได้ ข้อมูลเนื้อหาและข้อมูลอักษรเบรลล์ของสถาปัตยกรรม The Crystal Palace พิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

แสดงภาพแผ่นข้อมูลอักษรเบรลล์ที่ถูกดึงออกมาจากผนังติดตั้งงานกระจกสีจำลอง พิพิธภัณฑ์วัดดอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

ภาพแผ่นป้ายข้อมูลอักษรเบรลล์จากโครงการพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ญาณิศา ทองฉาย เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ภาพที่ 2.11 ภาพแสดงแผนที่สัมผัสได้ ณ ทางเข้าของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ฟินแลนด์

ที่มา: <http://www.artbeyondsight.org/handbook/acs-tactile.shtml>

1.4 / แผนภาพสัมผัสได้ (Tactile diagrams)

แผนภาพสัมผัสได้คือ ภาพที่แปลงภาพต่างๆ ที่เรามองเห็นให้เข้าสู่ระบบภาษาที่รับรู้ได้ด้วยการสัมผัส แผนภาพสัมผัสได้เป็นเหมือนแผนที่แสดงให้ผู้อ่านภาพเห็นว่าวัตถุต่างๆ ตั้งอยู่ตรงไหน การทำแผนภาพสัมผัสได้ไม่ใช้การทำให้เลียนแบบให้เหมือนวัตถุของจริง แต่แผนภาพสัมผัสได้เป็นสื่อในการถ่ายทอดข้อมูลจากสิ่งที่มองเห็นไปสู่แผนภาพที่มีรูปทรงชัดเจนเรียบง่ายซึ่งบางครั้งต้องละทิ้งรายละเอียดบางส่วนจากของจริง แต่บางครั้งก็จำเป็นต้องขบเน้นรายละเอียดในบางพื้นที่ของผลงานให้เด่นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้คนอ่านภาพสามารถเข้าใจและรับรู้ได้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน อะไรที่สำคัญมากกว่าและอะไรที่สำคัญรองลงมา การใช้งานแผนภาพสัมผัสได้ให้เกิดประสิทธิภาพต้องใช้ควบคู่กับการอธิบายด้วยตัวอักษรหรือการบรรยาย (Art Beyond Sight. 2017: Online) สื่อประกอบนิทรรศการที่สามารถใช้แผนภาพสัมผัสได้ อาทิ แผนผังสัมผัสได้และหนังสือสัมผัสได้

แผนภาพสัมผัสได้จากสื่อการเรียนรู้ Art History Through Touch and Sound ของ Art Beyond Sight (ขวา)

ที่มา: <http://www.artbeyondsight.org/handbook/acs-tactile.shtml>

แนวทางการจัดทำแผนภาพสัมผัสได้

01

การจัดทำข้อมูลภาพสัมผัสได้ต้องให้แน่ใจว่ารายละเอียดสำคัญ ในภาพได้รับการเน้นให้เห็นก่อนเพื่อให้คนอ่านภาพสามารถเข้าใจและรับรู้ได้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน อะไรที่สำคัญมากกว่าและอะไรที่สำคัญรองลงมา

02

การใช้คำบรรยายประกอบภาพสัมผัสได้ ต้องมีความกระชับแต่สื่อความหมายได้เข้าใจชัดเจนและใช้คำศัพท์ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ

03

ในกรณีที่เป็นผลงานศิลปะควรมีการให้รายละเอียดชื่อศิลปิน ชื่อภาพ ขนาดและวันที่ในตอนต้นของคำบรรยาย เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจภาพรวมและสามารถทำความเข้าใจในรายละเอียดต่อไปได้

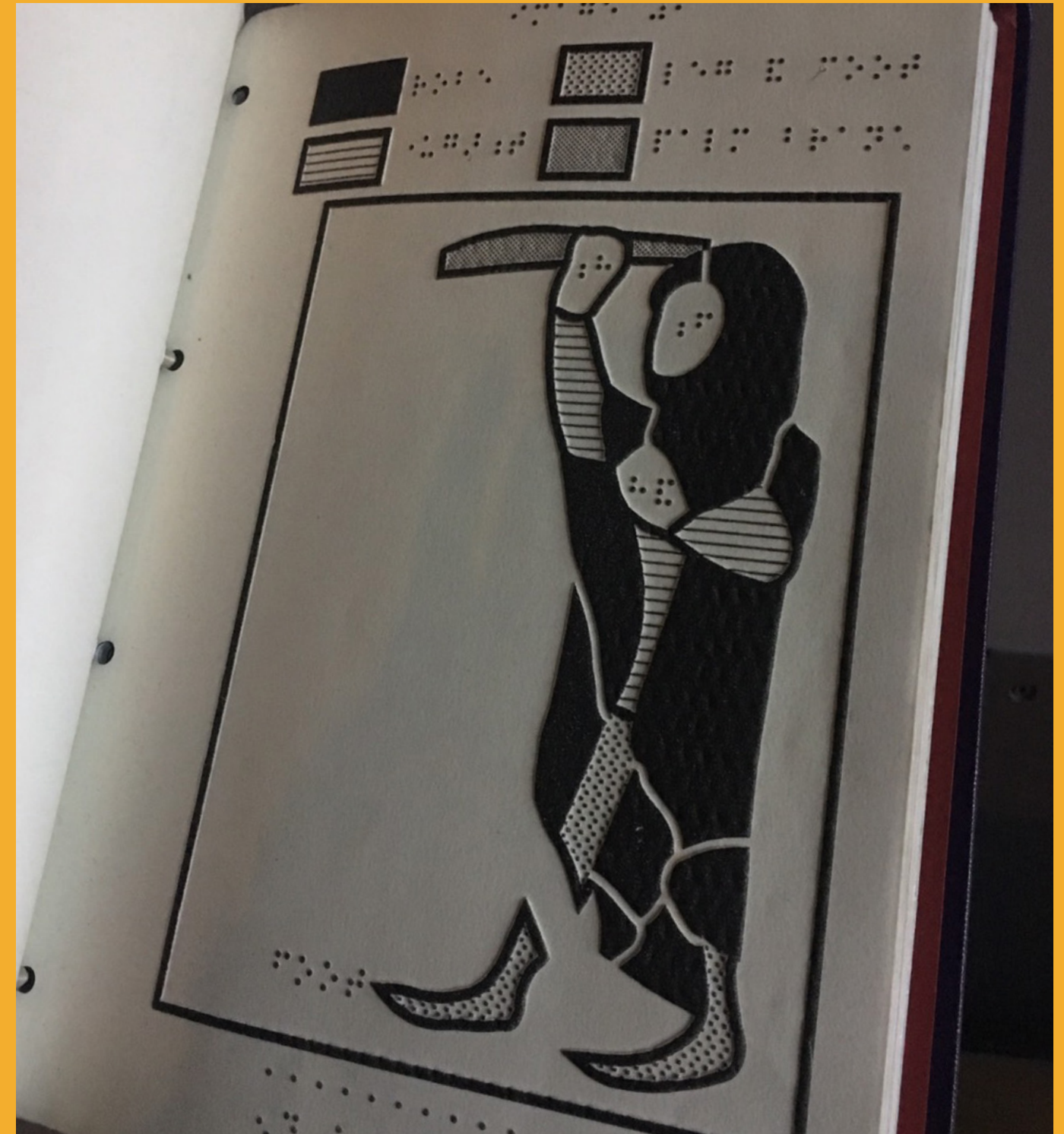
04

ควรติดตั้งแผนภาพสัมผัสได้และหนังสือสัมผัสได้ในพื้นที่ที่เข้าถึงได้และมีมาตรฐานการติดตั้งทั่วทั้งพิพิธภัณฑ์

รายละเอียดภาพงานจิตรกรรมกระจกสีจำลองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาพพระเยซูคริสต์เดินทางเข้าเมืองเยรูซาเลม (ราว ค.ศ.1375)

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

ตัวอย่างภาพสัมผัสได้ที่มีการลดทอนรูปทรงให้เรียบง่ายชัดเจน จากงานจิตรกรรมกระจกสี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาพพระเยซูคริสต์เดินทางเข้าเมืองเยรูซาเลม (ราว ค.ศ.1375) ณ พิพิธภัณฑ์ทวีคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

ตัวอย่างการติดตั้งหนังสือสัมผัสได้และหนังสือจัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขยายใหญ่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแอนดี อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

1.5 / วัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑ

ธีรอาภา บุญจันทร์, เสาวภา พรสิริพงษ์ และขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ (2555: 112-113) กับผลงานวิจัย เรื่อง การจำลองวัตถุทางพิพิธภัณฑสำหรับคนตาบอด นำเสนอแนวทางของการทำวัตถุจำลองที่เหมาะสมต่อการสัมผัสรับรู้ของเด็กตาบอด ดังนี้

01

ขนาดที่เหมาะสมต่อการจับต้องสัมผัสวัตถุของเด็ก ขนาดของวัตถุต้องไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป ขนาดที่เล็กเกินไปทำให้สัมผัสถึงลวดลายบนวัตถุได้มาก จนอาจก่อให้เกิดความสับสนในการประมวลผล ว่าสิ่งนั้นคืออะไร แต่ถ้าวัตถุนั้นมีขนาดใหญ่เกินไป พื้นที่ในการสัมผัสมากก็ทำให้ยากแก่การสัมผัสส่วนต่างๆ ของวัตถุได้ครบถ้วน

02

รูปทรงต่างๆ ที่สร้างขึ้นควรลดทอนรายละเอียดลงจากความเป็นจริง แต่ต้องมีความชัดเจนในส่วนของคุณลักษณะเฉพาะของวัตถุ เพื่อไม่ก่อให้เกิดความสับสนในกระบวนการสร้างจินตภาพของเด็กตาบอด เช่น ต้นไม้ ควรประกอบไปด้วยพุ่มไม้ กิ่งไม้ และรากไม้ ใบไม้ที่มีมากทับซ้อนกันอาจไม่จำเป็น เพราะรายละเอียดที่มีมากหรือน้อยจนเกินไปอาจทำให้การรับรู้สัมผัสของเด็กคลาดเคลื่อนได้

03

คำอธิบายประกอบวัตถุจำลอง วัตถุจำลองที่สร้างขึ้นควรมีอักษรเบรลล์ หรือมีเสียงในการอธิบายประกอบ เพื่อให้เด็กตาบอดได้รับรู้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

04

วัตถุที่เป็นสิ่งเดียวกัน การสร้างวัตถุจำลองที่เป็นภาพเรื่องราว โดยมีวัตถุเป็นสิ่งที่เดียวกันซ้ำในภาพ ควรให้มีลักษณะเหมือนกัน เช่น วัว 1 ตัวในเรื่องเดียวกัน ควรมีลักษณะที่เหมือนกันตลอดทั้งเรื่อง เพื่อป้องกันการเกิดความสับสนต่อตัวละครในเรื่องราวนั้นๆ

05

การใช้วัสดุที่มีลักษณะเหมือนจริง ในการสร้างวัตถุจำลอง ควรเลือกวัสดุที่มีลักษณะเหมือนจริงเพราะลักษณะความนุ่ม อ่อน เย็น แหลม ความถูกต้องของรูปทรง ลักษณะเด่นต่างๆ ของความเป็นวัตถุชิ้นนั้นๆ ควรสร้างให้ชัดเจน เพราะจะช่วยให้การคาดเดาหรือการวิเคราะห์วัตถุที่ได้จับต้องสัมผัสนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น

06

การใช้วัสดุที่มีความปลอดภัย ในการสร้างวัตถุจำลองควรที่เลือกวัสดุที่มีความปลอดภัย และมีความคงทน เพราะเด็กตาบอดจะใช้วิธีการสัมผัสโดยการหยิบจับ เคาะยก ขึ้นฟัง และ ดมกลิ่น เพื่อช่วยประมวลผลในการหาคำตอบ ดังนั้นวัตถุที่นำมาสร้างวัตถุจำลองจึงต้องแตกหักยาก แข็งแรงและปราศจากสารพิษ ไม่มีมุมเหลี่ยมคม หรือวัตถุที่ยื่นออกมาอันก่อให้เกิดอันตรายต่อเด็ก

ผลงานเซรามิค วัดจุฬาลงทองทางพิพิธภัณฑ์ ณ ห้อง Leighton Material & Techniques พิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

02./ สื่อทางการได้ยิน

อุปกรณ์สื่อเสียง (Audio Guide)
สื่อเสียงดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์
สื่อเสียงติดตั้ง ณ จุดแสดงงานใน
พิพิธภัณฑ์

เมื่อสูญเสียประสาทสัมผัสด้านการมองเห็น การใช้สื่อทางการได้ยินให้กับคนพิการทางการเห็นจึงเป็นสิ่งสำคัญ อาทิ การอธิบายด้วยเสียงช่วยให้คนพิการทางการเห็นสามารถจินตภาพถึงงานจิตรกรรมในนิทรรศการ งานแสดงละครและภาพยนตร์ นอกจากสื่อทางการได้ยินจะเป็นส่วนเสริมให้กับสื่ออื่นๆ แล้ว ตัวสื่อเสียงเองก็สามารถได้รับการพัฒนาให้เป็นสื่อที่มีความสุนทรีย์และสมบูรณ์ในตัวเอง

ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มีแนวโน้มในการใช้อุปกรณ์สื่อเสียงเพิ่มมากขึ้นและลดจำนวนการใช้อักษรเบรลล์ลง เนื่องจากข้อติดขัดบางประการ อาทิ ก) รูปแบบของอักษรเบรลล์มีการเปลี่ยนแปลง และการจัดทำต้องให้มีความร่วมสมัยอยู่เสมอ

ข) จำนวนคนพิการทางการเห็นที่สามารถอ่านอักษรเบรลล์มีจำนวนลดลง

ค) พิพิธภัณฑ์มีนโยบายในการสร้างสื่อที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในปริมาณเงินสนับสนุนที่จำกัด ดังนั้นการเลือกใช้อุปกรณ์สื่อเสียงผนวกกับการใช้เทคโนโลยีจะทำให้คนพิการทางการเห็นและผู้ชมกลุ่มใหญ่เข้าถึงได้ซึ่งพิพิธภัณฑ์ต่างๆ มักจัดทำสื่อเสียงประกอบการบรรยายตัวศิลปวัตถุเพื่อช่วยให้คนพิการทางการเห็นได้ใช้บริการ ณ จุดแสดงงานในพิพิธภัณฑ์ หรือสามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์และด้วยการใช้โทรศัพท์มือถือ

The screenshot shows the SoundCloud interface for the V&A Museum's 'V&A Touch Tour' podcast. The page features a purple header with the SoundCloud logo and a search bar. Below the header, the podcast title 'V&A Touch Tour' is displayed with a play button icon and a timestamp of '1 year ago'. A waveform visualization of the audio is shown below the title. The page includes interactive buttons for 'Like', 'Repost', 'Share', and 'Add to Next up'. A section for following the V&A Museum and others on SoundCloud is present, with options to 'Create a SoundCloud account' or 'Sign in'. A list of podcast episodes is displayed, each with a play button icon, a title, and a duration. The episodes are: 1. Touch object: Head of a bodhisattva, China Gallery, Room 44 (1:53); 2. Touch object: Ming porcelain vase, China Gallery, Room 44 (76); 3. Touch object: Dragon vase, Korean Gallery, Room 47G (65); 4. Touch object: A chimney piece from Sir Paul Pindar's home, Daylit Gallery, Room ... (48); 5. Touch object: Chinese Celadon dish, Ceramics Gallery, Room 145 (37); 6. Touch object: Glass balustrade, Glass Gallery, Room 131 (27); 7. Touch object: Metalwork bench, Ironwork Gallery, Room 114E (42). A footer notice states: 'By using our services, you're agreeing to our Cookie Policy.'

ช่องทางการดาวน์โหลดข้อมูลเสียงทางเว็บไซต์ของพิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ตให้การบันทึกเสียงการบรรยายในรูปแบบ MP3

ที่มา : <https://soundcloud.com/vamuseum/sets/v-a-touch-tour>

การติดตั้งสื่อเสียงบรรยาย ณ จุดแสดงนิทรรศการ จอสัมผัสให้ข้อมูลและวัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษาในห้อง Europe Gallery พิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

แนวทางในการจัดทำสื่อทางการได้ยินสำหรับ คนพิการทางการเห็น

01

อุปกรณ์สื่อเสียง (Audio Guide)
อุปกรณ์สื่อเสียงควรเป็นระบบสั่ง
การทำงานด้วยปุ่มกดสัมผัสได้ชัดเจน
ไม่ควรเป็นลักษณะแบบจอสัมผัส

02

การพัฒนาสื่อเสียง การให้ข้อมูล
สื่อเสียงสามารถพัฒนาไปในรูปแบบ
ของการใช้เสียง และละคร (Sound
and Drama) การใช้เสียงดนตรี
ร่วมสมัย และการใช้อุปกรณ์บันทึก
เสียงความคิดเห็นของผู้ชมที่เข้าชม
นิทรรศการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดข้อมูล
เชิงวิชาการและทำให้สื่อเสียงเป็น
ข้อมูลที่มีชีวิตชีวามากขึ้น

02.1 / เสียงและละคร (Sound and Drama)

การสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ Art
Beyond Sight (2017) พบว่า “...
เสียงสามารถเสริมสร้างประสบการณ์
ทางประสาทสัมผัสต่อการรับรู้งาน
ศิลปะ เสียงช่วยถ่ายทอดความ
คิดสู่บุคคลที่มีความบกพร่องทาง
การเห็น ละครสร้างสรรค์ซึ่งเกิดจาก
การผสมผสานการเคลื่อนไหว
และเสียงช่วยเพิ่มประสบการณ์การ
รับรสทางการเคลื่อนไหว ทาง
ประสาทสัมผัส และการตอบสนอง
ทางอารมณ์ ตัวอย่างของการใช้
สื่อเสียงในสื่อการเรียนรู้จาก

สารานุกรม Art History Through
Touch and Sound ของ Art Be-
yond Sight ได้ใช้สื่อที่เรียกว่า
Sound Images ซึ่งเกิดจากการผสม
ผสานระหว่างเสียงดนตรี และการ
เล่าเรื่องเพื่อสร้างสื่อเสียงให้กับผล
งานศิลปะ สื่อทางการได้ยินช่วยให้
คนที่มองไม่เห็นมีประสบการณ์
ต่องานศิลปะ สื่อเสียงและละคร
สามารถใช้เป็นสื่อประกอบช่วยอธิบาย
แผนภาพสัมผัสได้หรือใช้แยกเป็นสื่อ
เฉพาะตัวก็ได้ นอกเหนือจากการใช้
สื่อเสียงและละคร ยังมีตัวอย่างรูป

แบบของสื่อเสียง อาทิ การใช้ดนตรี
แห่งยุคสมัยช่วยประกอบการอธิบาย
การใช้เครื่องดนตรีช่วยเพิ่มช่อง
ทางการรับรู้ในเรื่องของจังหวะ
การกระทำและการเคลื่อนที่
ซึ่งพิพิธภัณฑ์และนักการศึกษา
สามารถใช้สื่อเสียงร่วมกับการนำชม
ด้วยการสัมผัส (Touch Tour) หรือ
เป็นสื่อเสริมช่วยการเรียนรู้ในศาสตร์
อื่นๆ ตามความเหมาะสมกับเนื้อหา
ที่ต้องการนำเสนอ...”

02.2 / การใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงความคิดเห็นของ ผู้เข้าชมนิทรรศการ

ผู้เข้าชมนิทรรศการคนหนึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้สื่อ
เสียงเพื่อบันทึกความคิดเห็นจากผู้เข้าชมนิทรรศการคน
อื่นๆ จะช่วยให้คนพิการทางการเห็นเกิดจินตภาพเกี่ยวกับ
ผลงานศิลปะนั้นๆ ขึ้นมาได้ซึ่งวิธีการใช้สื่อเสียงดังกล่าว
จะช่วยลดข้อมูลเชิงวิชาการลงและช่วยให้การเรียนรู้
มีความเพลิดเพลินมากขึ้น

ห้องนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์สัมผัส เถลิงพระเกียรติ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ โรงพยาบาลศิริราช

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2560

อุปกรณ์สื่อเสียงบรรยายนำชมนิทรรศการ (Audio Guide) ของพิพิธภัณฑ์สัมผัส เถลิงพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ โรงพยาบาลศิริราช

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2560

03./ สื่อทางการได้กลิ่น ≈ ≈

การรับรู้ด้วยการได้กลิ่นเป็นการสร้างบรรยากาศ และประสบการณ์ทางสุนทรีย์อย่างหนึ่ง ที่สามารถกระตุ้นประสบการณ์ด้านเวลา บรรยากาศและภูมิอากาศ อาทิ กลิ่นของวัตถุโบราณและวัตถุร่วมสมัย หรือการใช้กลิ่นหอมสดชื่นจากดอกไม้หรือผลิตภัณฑ์น้ำหอมช่วยพรรณนาภาพทิวทัศน์ พิพิธภัณฑ์ควรคำนึงถึงการใช้ลักษณะเฉพาะของอาคารที่มีร่องรอยกลิ่นและบรรยากาศของพื้นที่ ที่มีความโบราณในการสื่อประสบการณ์ทางสุนทรีย์ให้กับคนพิการทางการเห็น อาทิ พิพิธภัณฑ์เทท โมเดิร์น มีแนวคิดในการอนุรักษ์อาคารดั้งเดิมที่เคยเป็นโรงผลิตไฟฟ้า กลิ่นคราบน้ำมันจางๆกับความชื้นต่ำล้วนช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การรับรู้ทางการได้กลิ่นให้กับคนพิการทางการเห็น ทำให้คนพิการทางการเห็นสามารถบอกตำแหน่งของห้องแสดงงานและตำแหน่งที่ตนเองยืนอยู่ในบริเวณอาคารได้

การใช้ผลิตภัณฑ์น้ำหอมช่วยสร้างประสบการณ์การรับรู้ ตัวอย่างการใช้สื่อประกอบการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์เทท โมเดิร์น กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2560

04./ สื่อทางการเห็น อาทิ เอกสารหนังสือที่ จัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขยายใหญ่

องค์อร วงษาลังการ (2554: 1-15) กับงานวิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้ตัวอักษรและสัญลักษณ์ ในงานออกแบบนเทศศิลป์ เพื่อรองรับคนพิการทางสายตาประเภทเห็นเลือนราง ได้ศึกษารูปแบบ ขนาด ระยะการมอง ค่าความเข้มขึ้นและสีของตัวอักษรที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารกับคนพิการทางการเห็นประเภทเห็นเลือนราง ดังนี้

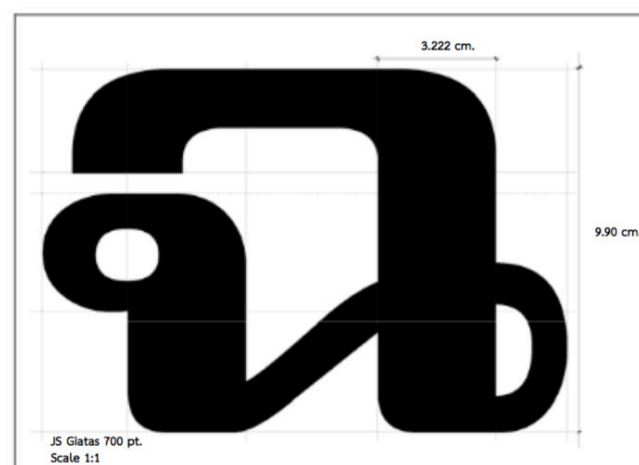
01

ชุดตัวอักษรที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับป้ายสาธารณะ เป็นชุดตัวอักษรแบบหนาทั้งหมด คือ ชุดตัวอักษร JS Giatas โดยมีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสมกับการมองเห็นระยะไกล (ระยะการมองเห็นไม่เกิน 6.00 เมตร) คือขนาด 700 pt. หรืออักษรที่มีความสูงประมาณ 9.90 เซนติเมตร

ชุดตัวอักษร JS Giatas ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับป้ายสาธารณะ

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

ชุดตัวอักษร JS Giatas โดยมีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสมกับการมองเห็นระยะไกล (ระยะการมองเห็นไม่เกิน 6.00 เมตร) คือขนาด 700 pt. หรืออักษรที่มีความสูงประมาณ 9.90 เซนติเมตร

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

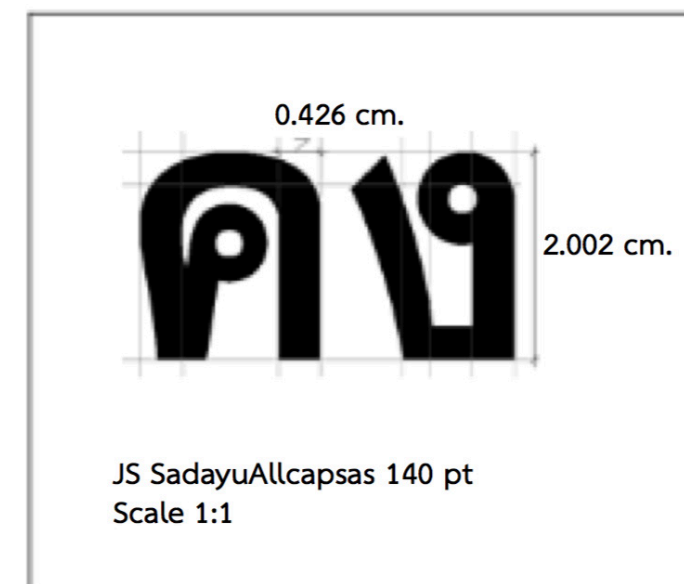
02

ชุดตัวอักษรที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับโปสเตอร์คือชุดตัวอักษร JS SadayuAllcapsas ขนาดตัวอักษรที่มีความเหมาะสมกับการมองเห็นระยะกลาง (ระยะการมองเห็นไม่เกิน 1.00 เมตร) คือขนาด 140 pt. หรืออักษรที่มีความสูงประมาณ 2.002 เซนติเมตร

ชุดตัวอักษร JS SadayuAllcapsas ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับโปสเตอร์

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

ชุดตัวอักษร JS SadayuAllcapsas ซึ่งมีความเหมาะสมกับการมองเห็นระยะกลาง (ระยะการมองเห็นไม่เกิน 1.00 เมตร) คือขนาด 140 pt. หรืออักษรที่มีความสูงประมาณ 2.002 เซนติเมตร

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

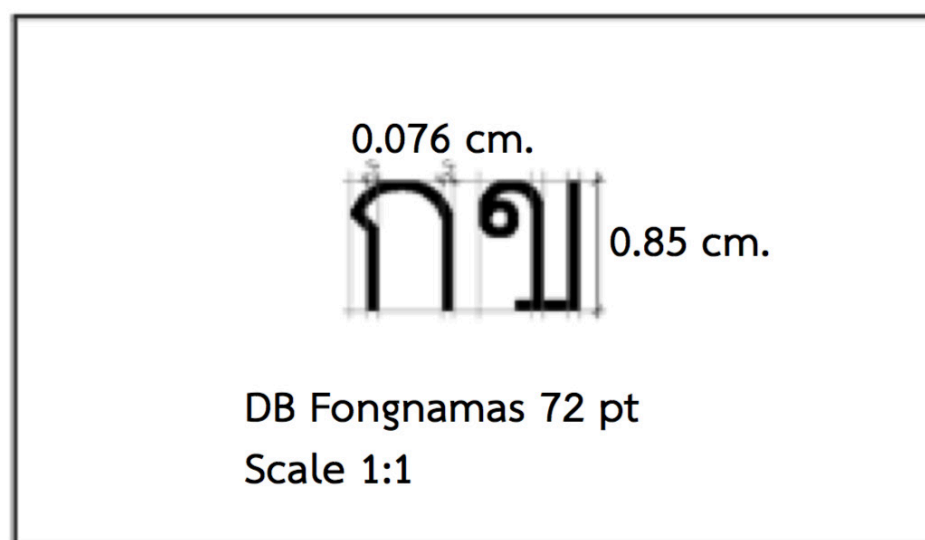
03

ชุดตัวอักษรที่มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับหนังสือและสื่อเว็บไซต์ คือชุดตัวอักษร DB Fongnamas ขนาดตัวอักษรและจำนวนบรรทัดที่เหมาะสมกับการมองเห็นระยะใกล้ (ระยะการมองเห็นไม่เกิน 40 ซม.) โดยใช้แบบตัวอักษร DB Fongnamas ที่เหมาะสมกับการมองเห็นมากที่สุดขนาด 72 pt. หรืออักษรที่มีความสูงประมาณ 0.85 ซม. ขึ้นไปและจำนวนบรรทัดที่เหมาะสมสำหรับการอ่านมากที่สุดคือจำนวน 9 บรรทัดต่อหนึ่งหน้ากระดาษ A4

ชุดตัวอักษร JS Giatas ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับป้ายสาธารณะ

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

รูปแบบตัวอักษรและขนาดที่เหมาะสมกับการมองเห็นระยะใกล้

ที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>

การสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ Art Beyond Sight (2017) พบว่าตัวอักษรภาษาอังกฤษพิมพ์ขยายใหญ่ที่เหมาะสม คือ รูปแบบตัวอักษร Arial ขนาด 18 pt. โดยมีวิธีการเปลี่ยนเอกสารให้เป็นตัวอักษรพิมพ์ขยายใหญ่ดังต่อไปนี้ และเมื่อจัดทำออกมาแล้วขนาดความยาวของเอกสารจะเพิ่มขึ้นประมาณ 3 เท่า

01

ใช้รูปแบบตัวอักษร Arial ขนาด 18 pt. ให้เว้นระยะบรรทัดเดียว

02

จัดข้อความชิดด้านซ้ายและใช้ตัวอักษรตัวพิมพ์เล็กและตัวพิมพ์ใหญ่ตามปกติ ควรเลือกใช้ตัวอักษรเอียง หนา ชิดเส้นได้ เครื่องหมายวงเล็บ และเครื่องหมายเชื่อมคำให้น้อยที่สุด

03

ใช้กระดาษให้มีความหนาพอที่จะมองไม่เห็นทะลุอีกด้านหนึ่ง และควรใช้กระดาษแบบไม่มันวาว

04

กำหนดการสร้างตารางอย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถติดตามอ่านจากคอลัมน์หนึ่งไปยังอีกคอลัมน์หนึ่ง

05

อย่าให้ตัวอักษรแออัดกันมากเกินไปในหนึ่งหน้ากระดาษและไม่ควรมีจำนวนหน้าเอกสารมากเกินไป

05./ สื่อกิจกรรม

กิจกรรมนำชมด้วยการบรรยาย (Verbal Description Tour) กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัส (Touch Tour) การจัดกิจกรรมพร้อมกับการให้บริการเสียงบรรยาย ภาพเหตุการณ์ (Audio Described Events) กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการจัดทำชุดสื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่สามารถนำสื่ออื่นๆ มาใช้ร่วมกันเพื่อการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนพิการทางการเห็น พิพิธภัณฑศรออกแบบสื่อกิจกรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของคนพิการทางการเห็น ที่อาจต้องการมาชมนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้แบบเป็นกลุ่ม หรือเพื่อการชื่นชมงานศิลปะเพียงลำพัง ความรู้สึกของการเป็นอิสระและการไม่พึ่งพิงเป็นความรู้สึกที่คนพิการทางการเห็นต้องการได้รับ เมื่ออยู่ในสถานการณ์และเวลาอันเหมาะสม ดังนั้น การออกแบบสื่อกิจกรรมควรมีความหลากหลาย เพื่อให้คนพิการทางการเห็นได้เลือกกิจกรรมที่ต้องการเข้าร่วมให้เหมาะสมตามโอกาส อีกทั้งการจัดบริการบุคลากรนำชมกิจกรรมควรมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียน คนพิการทางการเห็นเสนอว่าการได้รับฟังเนื้อหาข้อมูลจากผู้นำชมหลายคนเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลความรู้และเพิ่มความสดใหม่ด้านข้อมูลอยู่เสมอ

5.1

กิจกรรมนำชม Verbal Imaging Tour ซึ่งเป็น การนำชมด้วยการบรรยายนิทรรศการ N. S. Harsha ของพิพิธภัณฑศิลป์ ไมริ ประเทศญี่ปุ่น

กิจกรรมจัดขึ้นในเสาร์ที่ 27 พฤษภาคม 2560 เวลา 10:30 - 12:00 น.

ที่มา: ภาพถ่ายโดยศิริเดช ศิริสมบุญ ณ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2560

การจัดการนำชมด้วยการบรรยาย (Verbal Description Tour) เป็นกิจกรรม การนำชมที่ทุกๆ พิพิธภัณฑศรมีบริการทั่วไปให้กับทุกคน การบรรยายเป็นการจัดกิจกรรมที่ไม่ต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ใดๆ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่อนุญาตให้มีการสัมผัสวัตถุ ซึ่งกิจกรรมการนำชมดังกล่าวสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนพิการทางการเห็นได้ในระดับหนึ่ง เมื่อมีความประสงค์จะให้บริการการนำชมด้วยการบรรยายให้กับคนพิการทางการเห็น เจ้าหน้าที่นำชมควรคำนึงถึงการใช้ภาษาที่มีความชัดเจน เรียบง่าย แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการให้รายละเอียดแบบลงลึก เพื่อให้ผู้ฟังเห็นภาพ โดยข้อมูลเหล่านั้นต้องไม่เบี่ยงประเด็นหรือนำพาความสนใจของผู้ชมออกไปนอกผลงาน หากต้องมีการใช้ศัพท์เฉพาะทางศิลปะก็ควรมีการอธิบายคำจำกัดความ

5.2

กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัส (Touch Tour) กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัสเป็นกิจกรรมที่อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สัมผัสกับศิลปวัตถุของแท้ ซึ่งต้องเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างศิลปิน ภัณฑารักษ์ และพิพิธภัณฑ์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมนำชมด้วยการบรรยายและกิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัส การจัดกิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัสมีความน่าสนใจและสามารถถ่ายทอดความรู้สู่คนพิการทางการเห็นได้ดีกว่า แต่กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัสก็มีความยุ่งยากกว่าในด้านของการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานงานกับภัณฑารักษ์และวิทยากร เพื่อคัดเลือกวัตถุที่สัมผัสได้ การจัดหาอาสาสมัครเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการเตรียมถุงมือเพื่อการสัมผัสให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัสของพิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

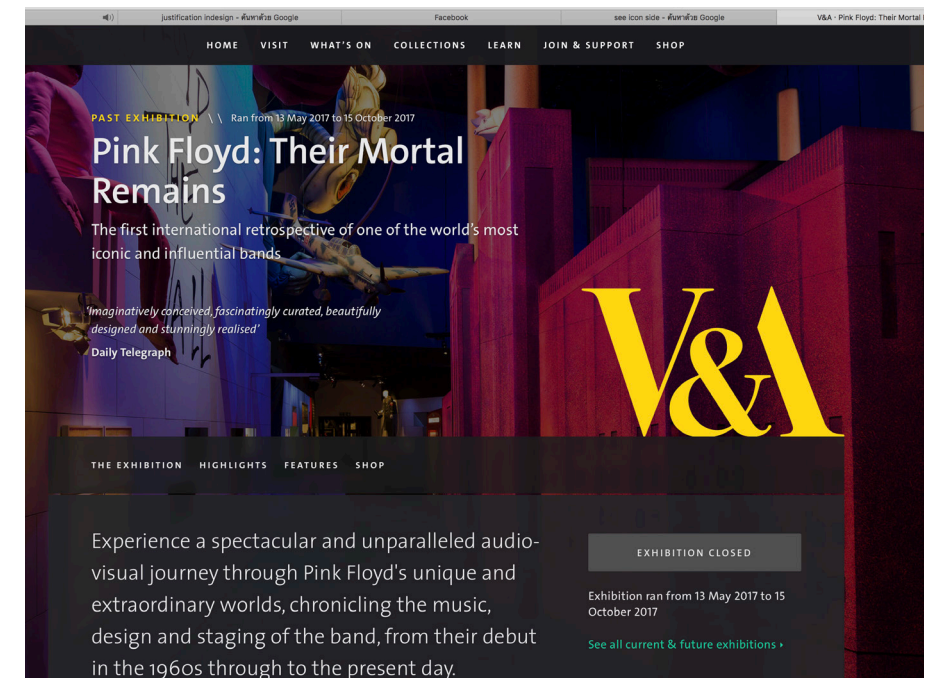
ที่มา: <http://www.museumssassociation.org/museum-practice/access-visually-impaired-visitors/15092011-creating-inclusive-museum-environments/15092011-victoria-albert-touch-tour>

5.3

การจัดกิจกรรมพร้อมกับการให้บริการเสียงบรรยายภาพเหตุการณ์ (Audio Described Events) เป็นบริการช่วยเหลือคนพิการทางการเห็นให้สามารถรับรู้รายละเอียด เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการแสดงได้ชัดเจนขึ้น เทคนิคเดียวกันนี้สามารถใช้ได้ในการบรรยายวัตถุพิพิธภัณฑ์ และการแสดงสด ในการให้บริการเสียงบรรยายภาพเหตุการณ์ คนบรรยายเสียงจะอยู่ในตำแหน่งที่ห่างออกไปจากการแสดง แต่ยังคงอยู่ในระยะที่มองเห็น ก่อนการแสดงสดผู้บรรยายจะมีโอกาสสอบถามการชมการแสดง ดังนั้นผู้บรรยายจะมีความเข้าใจในรายละเอียดและการจัดลำดับการแสดง ผู้บรรยายจะให้ข้อมูลต่างๆ ที่คนพิการทางการเห็นไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยการมองเห็น ทุกคนจะได้รับอุปกรณ์อำนวยความสะดวกช่วยในการฟัง ผู้ชมทุกคนจึงสามารถเลือกที่นั่งภายในหอแสดงกิจกรรมได้ตามอัธยาศัย

ข้อมูลจากเว็บไซต์เกี่ยวกับนิทรรศการ Pink Floyd: Their Mortal Remains พิพิธภัณฑ์วิคตอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ที่มา: <https://www.vam.ac.uk/exhibitions/pink-floyd>

แนวทางในการจัดกิจกรรมนำชมด้วยการบรรยาย (Verbal Description Tour) กิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัส (Touch Tour) และการให้บริการเสียงบรรยายภาพเหตุการณ์ (Audio Described Events) มีดังนี้

- 1) โดยทั่วไประยะเวลาในการจัดกิจกรรม 1 ครั้ง ไม่ควรใช้เวลาเกิน 1 ชั่วโมงถึง 2 ชั่วโมง
- 2) จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำชมด้วยการบรรยายและกิจกรรมนำชมด้วยการสัมผัส ไม่ควรเกิน 4-5 คน ทั้งนี้ยังไม่แนับรวมจำนวนของผู้ติดตามคนพิการทางการเห็น ซึ่งโดยปกติจำนวนผู้ติดตามคือ 1 คน ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1 คน
- 3) เมื่อจัดการนำชมในแกลอรีซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะและเป็นพื้นที่ ที่ต้องมีการพาเดินนำชมไปยังจุดต่างๆ วิทยาการควรบรรยายนำชมวัตถุประมาณ 7-8 ชิ้น แต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น ในห้องเฉพาะวิทยาการสามารถพูดบรรยายวัตถุได้ 8-10 ชิ้น (Barry Ginley, 2013: Online)
- 4) ผู้นำชมกิจกรรมควรใส่ใจกับจังหวะช้าเร็วในการพูด และจัดกิจกรรมเป็น การบรรยายผสมผสานกับการถามคำถาม จะช่วยให้การบรรยายไหลลื่นและเป็นไปตามความต้องการของผู้ฟัง ผู้บรรยายควรพูดประมาณ 40 เปอร์เซนต์ กิจกรรมในส่วนที่เหลือให้เป็นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- 5) ในการบรรยายอย่ากังวลในการใช้คำว่า มองหรือเห็น ซึ่งเป็นคำที่ใช้ได้ทั่วไปเมื่อพรรณนาวัตถุ
- 6) การเริ่มต้นการบรรยายควรมีการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับงานนิทรรศการและ มีการบอกทิศบอกตำแหน่งของผลงานต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ต้องการนำชมมีการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผลงานที่จะบรรยาย การให้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อผลงาน สื่อ และเทคนิคของผลงาน
- 7) ผู้บรรยายให้รายละเอียดข้อมูลที่ชัดเจนในแต่ละผลงาน พร้อมทั้งข้อมูลบริบทเชิงประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม
- 8) การบรรยายควรมีการเรียงลำดับวัตถุในการบรรยาย อย่างเป็นเหตุเป็นผล ไม่ควรข้ามวัตถุชิ้นนั้น ชิ้นนี้ไปมา เนื่องจากว่าอาจเป็นเหตุให้ผู้ชมสับสน
- 9) การบรรยายรายละเอียดต่างๆ ในชิ้นงานควรมีลำดับไล่เรียง อาทิ การบรรยายงานประติมากรรมอาจเริ่มจากส่วนศีรษะและเคลื่อนลงไปยังเท้า
- 10) การพรรณนาควรมีการใช้สื่อต่างๆ เข้าร่วมในกิจกรรมการบรรยาย อาทิ การใช้ สื่อเสียง เสียงดนตรี เสียงเคาะจังหวะหรือสื่อเสียงและละคร การพรรณนาด้วยวิธีการเทียบเคียงกับร่างกายมนุษย์หรือวัตถุสิ่งของอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน การทดลองให้ปฏิบัติ อาทิ การทำท่าทางต่างๆ เลียนแบบประติมากรรมเพื่อให้เข้าใจถึงแรงดึง การผ่อนหรือความโน้มถ่วง
- 11) คนพิการทางการเห็นอาจต้องใช้เวลาในการสำรวจสัมผัส ทำความคุ้นเคยกับวัตถุและอาจจะต้องมีการหยุดพักช่วงยาว พิพธิภัณฑ์ควรจัดจุดพักระหว่างชมนิทรรศการ นอกจากนี้ความต้องการของผู้ชมแต่ละคนในการรับฟังเนื้อหาการอธิบายก็ไม่เท่ากัน ดังนั้นความช้าเร็วของกิจกรรมนำชมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- 12) ควรจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนสามารถสัมผัสวัตถุได้พร้อมๆ กัน การเว้นจังหวะหรือการรอคอยเพื่อสัมผัสวัตถุอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย

13) เมื่อเป็นไปได้ควรอนุญาตให้ผู้เยี่ยมชมสัมผัสวัตถุได้ด้วยมือเปล่า มอบหมายให้ภัณฑารักษ์เป็นผู้แจ้งหากงานบางชิ้นต้องสวมถุงมือ

14) เนื้อหาในการบรรยายให้มุ่งเน้นไปที่ตัววัตถุที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังสัมผัสและสามารถใช้มือประคองช่วยเหลือให้ผู้ชมสัมผัสวัตถุในโอกาสที่เหมาะสม

15) เมื่อวัตถุบางชิ้นไม่ได้รับการอนุญาตให้สัมผัส การใช้วัตถุเทียบเคียงเพื่อการศึกษาอาจเป็นสื่อช่วยในการอธิบายวัตถุหรือวัสดุที่เพิ่มเติมเข้ามาในกิจกรรมนำชมต้องมีความสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการอธิบายและไม่นำพาจิตใจผู้ชมออกนอกจากตัวงาน

16) การกำหนดระยะเวลาสั้นยาวในการบรรยายวัตถุแต่ละชิ้น ให้ดูที่ความสนใจของผู้ชม และเมื่อต้องการจบกิจกรรมการนำชม ควรถามความต้องการอื่นๆ จากผู้ชมอีกครั้ง (Barry Ginley, 2013: Online)

5.4

กิจกรรมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมที่ช่วยเปิดทางการเรียนรู้ การเข้าถึงผลงานศิลปะ การเสริมความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมเชิงปฏิบัติการอาจกินเวลาจาก 1-3 ชั่วโมงแล้วแต่รูปแบบของกิจกรรม จารุณี อินเดิดฉาย ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2551 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ได้จัดโครงการนิทรรศการเพื่อคนพิการทางการเห็นในชื่อโครงการ Touch Museum โดยได้จัดกิจกรรมศิลปะปฏิบัติการเพื่อให้เยาวชนที่พิการทางการเห็นได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาชนดิเนเฝ้าโบราณด้วยการสัมผัส จากนั้นจึงให้เยาวชนปั้นดินเป็นรูปเครื่องปั้นดินเผาที่ตนได้เรียนรู้ ผลจากงานปฏิบัติแสดงให้เห็นว่าเยาวชนมีความเข้าใจในเรื่องการสร้างรูปทรงและการทำลวดลายเครื่องปั้นดินเผาในสมัยโบราณ อีกทั้งได้แสดงให้เห็นถึงความสนใจและศักยภาพในการเรียนรู้ของคนพิการทางการเห็น ว่าสามารถเรียนรู้ในเรื่องต่างๆได้เหมือนกับคนทั่วไปเพียงแต่ต้องการสื่อการเรียนรู้ที่นอกเหนือไปจากการใช้สายตาสัมผัสเท่านั้น

แนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะเชิงปฏิบัติการ

01

คัดเลือกและออกแบบกิจกรรมให้กับ
คนพิการทางการเห็นสามารถใช้
ประสาทสัมผัสด้านอื่นที่นอกเหนือ
จากการมองเห็น อาทิ การใช้ผิวกาย
สัมผัส การรับรู้ด้วยการได้ยินและ
การได้กลิ่นเพื่อการเข้าร่วมกิจกรรม
ศิลปะเชิงปฏิบัติการ

02

จัดหาอาสาสมัครหรือพี่เลี้ยงคอยช่วย
ดูแลพูดคุยสื่อสารหรือหยิบจับวัสดุ
อุปกรณ์ขณะปฏิบัติกิจกรรม อาจมี
การช่วยประคองมือเพื่อช่วยบอก
ตำแหน่งวัตถุต่างๆ ในโอกาสอัน
เหมาะสม

03

ในการดำเนินกิจกรรม เจ้าหน้าที่
พิพิธภัณฑสถานสามารถใช้สื่อสัมผัสได้
อื่นๆ ช่วยประกอบการเรียนรู้ และ
ถ่ายทอดเรื่องราวจากนิทรรศการ
สู่การสร้างสรรค์ในกิจกรรมศิลปะ
เชิงปฏิบัติการ

04

การอธิบายหรือการใช้ภาษาสื่อสาร
ในขณะการดำเนินกิจกรรมต้องม
ความเรียบง่ายและชัดเจน

05

เยาวชนที่พิการทางการเห็นอาจสูญเสีย
ความสนใจในกิจกรรมได้ง่าย ให้
แน่ใจว่า การดำเนินกิจกรรมแต่ละ
ครั้งมีเป้าหมายในการสร้างสรรค์
หรือจะได้ผลงานที่เป็นผลสำเร็จ
ชัดเจน

กิจกรรมปฏิบัติการในโครงการ Touch
Museum พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก รัชชนก
โคจรานนท์ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร

กิจกรรมศิลปะปฏิบัติการด้วยการปั้นดิน
เป็นภาชนะผลการเรียนรู้จากการสัมผัส
วัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑ พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก รัชชนก
โคจรานนท์ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร

กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวต่อภาชนะดินเผา ที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เชิญชวนให้ผู้ชมประกอบชิ้นส่วนตัวต่อภาชนะดินเผา กระทั่งสำเร็จเป็นรูปทรงที่สมบูรณ์ ตัวอย่างจากรดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพิธกุล เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

วัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑ์เพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวต่อภาชนะดินเผา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก พชร พรหมสิทธิ์ (ช่างหุ่นส่วนจำกัด มอค อ๊ฟ แมน)

รายละเอียดวัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑเพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวต่อภาพชนะดินเผา

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จาก พชร พรหมสิทธิ์ (ช่างหุ่นส่วนจำกัด มอค อพ แมน)

5.5

พิพิธภัณฑควรมีการจัดทำชุดสื่อกิจกรรม ชุดสื่อการเรียนรู้ และบริการในเชิงรุกเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นคนพิการทางการเห็นที่ไม่สามารถเดินทางมาที่พิพิธภัณฑได้ โครงการรถพิพิธภัณฑเคลื่อนที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาแนวทาง โดยในปี พ.ศ. 2557 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครมีนโยบายจัดทำโครงการรถพิพิธภัณฑเคลื่อนที่สำหรับคนพิการและคนพิการทางการเห็น ให้บริการตามโรงเรียนสอนคนตาบอดในภูมิภาคต่างๆ ภายในรถพิพิธภัณฑจะมีการจัดแสดงวัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑประมาณ 8-10 ชิ้น มีเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลอธิบายรายละเอียดผลงาน 1 คน คนพิการทางการเห็นสามารถสัมผัสวัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑได้พร้อมกัน 2 คนต่อ 1 ชิ้นผลงานการชมนิทรรศการแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที ภายนอกรถพิพิธภัณฑมีการจัดแสดงวัตถุจำลองทางพิพิธภัณฑต่างๆ พร้อมกับเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑอธิบายให้รายละเอียดผลงานอีก 2 คน พิพิธภัณฑเคลื่อนที่ดังกล่าวได้มีการเปิดให้บริการ ตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2558

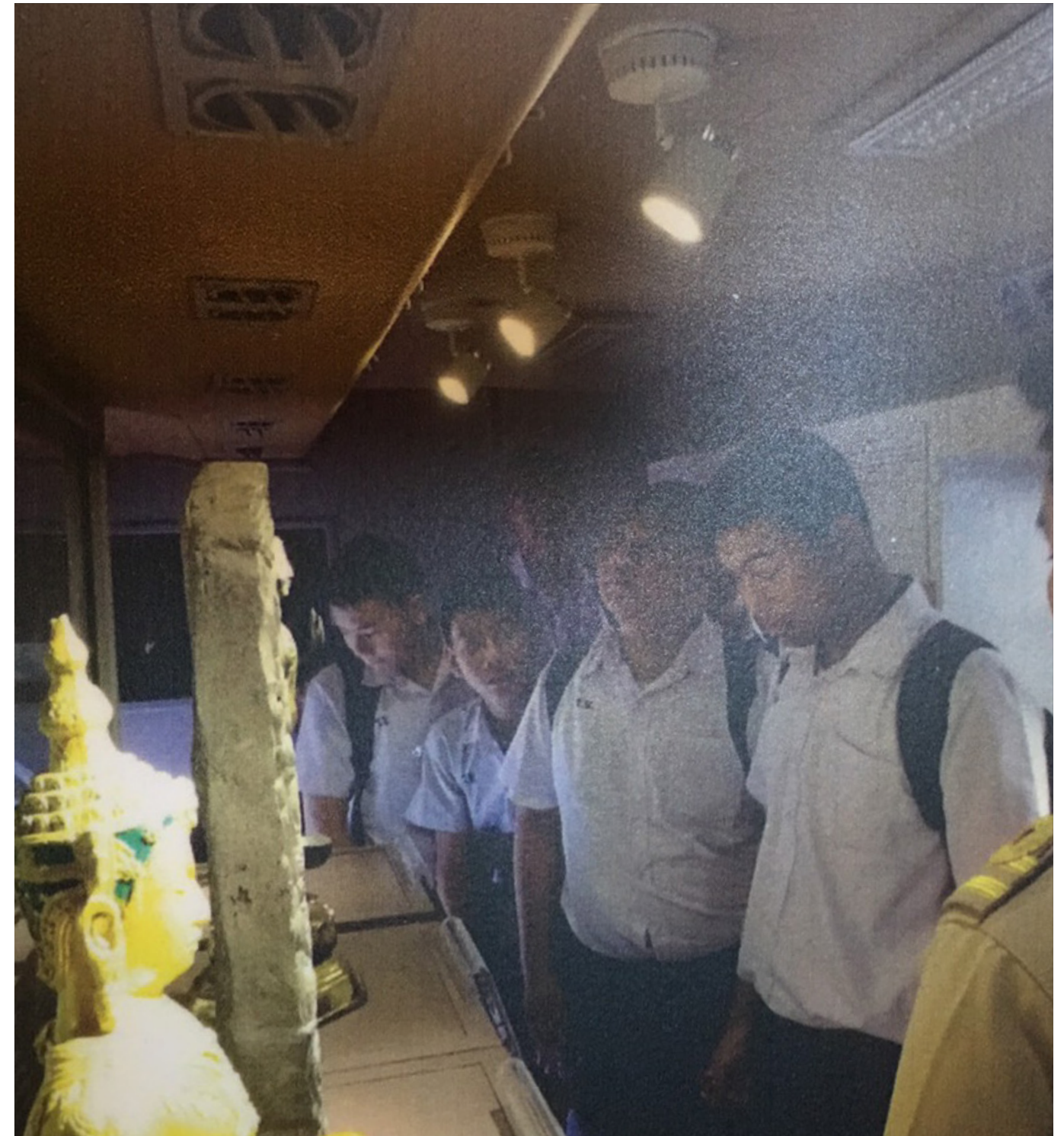
การจัดเตรียมกิจกรรมรถพิพิธภัณฑเคลื่อนที่

ที่มา: <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9570000105024>

ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมรถพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่

ที่มา: ภาพถ่ายจากแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์โครงการโดยญาติฯ ทองฉาย เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

ภายในรถโมบายมิวเซียม การจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่

ที่มา: ภาพถ่ายจากแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์โครงการโดยญาติฯ ทองฉาย เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2560

แนวทางการฝึกปฏิบัติเจ้าหน้าที่พิพธัณท์ให้บริการช่วยเหลือกับคนพิการทางการเห็น

พิพธัณท์ควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเตรียมความพร้อมให้บริการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมกับคนพิการทางการเห็น โดยเนื้อหาในการจัดอบรมควรมีการแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือคนพิการทางการเห็น การสาธิตและเทคนิคการนำชมนิทรรศการ

Phyllis McKenzie (1979: Online) ข้อมูลจากเอกสารแผ่นพับโครงการศิลปะสัมผัสได้ (Please Touch) ของธนาคารยูโอบี (ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) และบริษัทกล่องดินสอ จำกัด (2560) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนพิการทางการเห็น ได้ให้คำแนะนำต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือคนพิการทางการเห็น

ข้อควรรู้ทั่วไปในการสนทนาและให้ความช่วยเหลือคนพิการทางการเห็น

1) กล่าวทักทายกับคนพิการทางการเห็นโดยตรง โดยกล่าวคำสวัสดีและแนะนำตนเอง เนื่องจากคนพิการทางการเห็นไม่สามารถรู้ได้ว่าคุณเป็นใครถ้าไม่กล่าวแนะนำ

2) ถ้าไม่แน่ใจว่าจะช่วยคนพิการทางการเห็นได้อย่างไร ให้ถามกับบุคคลนั้นโดยตรง ให้พูดว่า “ให้ช่วยเหลืออะไรไหมคะ / ครับ”

3) เมื่อสนทนากับคนพิการทางการเห็นให้ใช้หลังมือสัมผัสข้อศอกของคนพิการทางการเห็นอย่างนุ่มนวล เพื่อให้เขาและเธอรู้ว่าคุณกำลังสนทนากับเขาอยู่ โดยก่อนจะสัมผัสตัวควรขออนุญาตด้วยคำพูดก่อนทุกครั้งและควรสัมผัสด้วยหลังมือเป็นการสัมผัสที่สุภาพมากกว่า

4) เมื่อสนทนากับคนพิการทางการเห็นให้หันหน้าไปทางคนๆ นั้นโดยตรงถ้าสายตาคุณไม่นิ่งเสียงของคุณก็จะไม่นิ่งไปด้วย

5) การพาคนพิการทางการเห็นเดินให้ยื่นข้อศอกของคุณให้คนพิการทางการเห็นจับจากด้านหลัง เขาหรือเธอ

จะเดินตามคุณอยู่ข้างหลังและสามารถตอบโต้กับการเคลื่อนไหวของคุณได้

6) คอยกล่าวให้สัญญาณเตือนเมื่อต้องเจอกับสิ่งกีดขวางที่โค้ง ที่แคบหรือบันได เมื่อต้องผ่านที่แคบให้เบี่ยงข้อศอกของคุณด้านที่ให้คนพิการทางการเห็นจับหลบไปด้านหลังเล็กน้อย เพื่อเป็นการบอกเตือนว่าให้เบี่ยงตัว เมื่อต้องขึ้นลงบันไดควรบอกกล่าวด้วยว่าบันไดเป็นแบบมีช่องว่างระหว่างขั้นหรือไม่ เพื่อที่ว่าคนพิการทางการเห็นจะได้ไม่สะดุดเท้าเหยียบขึ้นบันไดเข้าไปลึกเกินไป ซึ่งอาจทำให้สะดุดล้มได้

7) เมื่อต้องการให้คนพิการทางการเห็นรอ ควรจัดหาที่นั่งพักรอ อย่าปล่อยให้ยืนรอนานอย่างเคร่งครัด

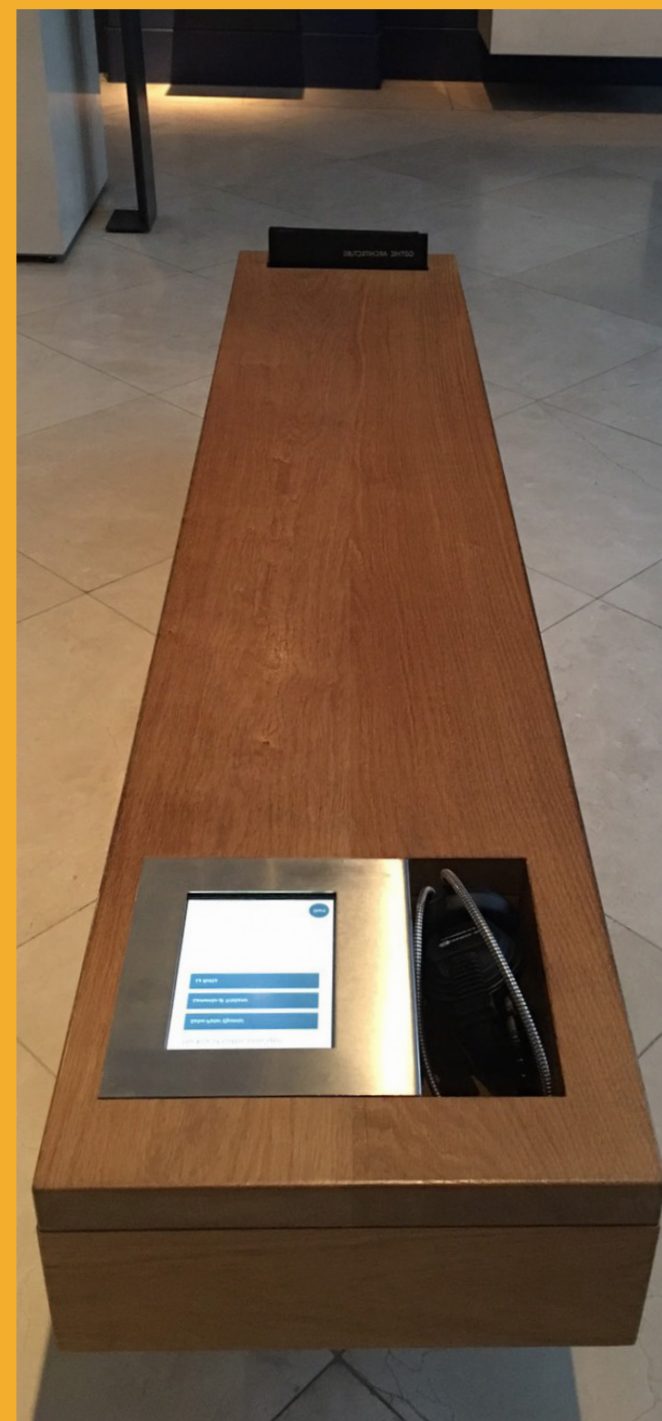
8) เมื่อต้องการให้คนพิการทางการเห็นนั่งเก้าอี้ให้วางมือเขาหรือเธอไว้บนพนักพิงและต้องแจ้งให้ทราบด้วยว่าเก้าอี้นี้มีที่วางแขนหรือไม่

9) ต้องบอกกล่าวให้คนพิการทางการเห็นรู้เมื่อเราต้องการเข้าไปหาหรือเดินจากมา

10) ควรใส่ใจกับจังหวะการพูดต้องไม่เร็วเกินไปและการพูดต้องมีความชัดเจน

แนวทางในการนำชมนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น

จุดนั่งพักระหว่างการชมนิทรรศการ พร้อมสื่อเสียง ข้อมูลภาพดิจิทัล หนังสือสัมผัสได้ และสื่อหนังสือจัดพิมพ์ด้วยตัวอักษรขยายใหญ่สำหรับคนพิการทางการเห็น ณ พิพธัณท์วิศดอเรีย แอนด์ อัลเบิร์ต

ที่มา: ภาพถ่ายโดยทักษิณา พิพธกุล เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2560

1) พิพธัณท์ควรจัดเจ้าหน้าที่นำชมจำนวน 1 คนต่อคนพิการทางการเห็นไม่เกิน 4-5 คน

2) เจ้าหน้าที่นำชมควรมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการระดับบุคคลได้

3) การจัดกิจกรรมนำชมต้องตระหนักว่าการใช้มือสัมผัสในการสำรวจและเรียนรู้จะใช้เวลาานกว่าการมองเห็นด้วยสายตาสัมผัส ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนำชมให้กับคนพิการทางการเห็นจะใช้เวลามากกว่าปกติ

4) ผู้บรรยายสามารถใช้คำพูดว่า “มอง” “เห็น” “แสงสว่าง” “สี” อย่าเลี่ยงการอธิบายที่เป็นการกระตุ้นการมอง เนื่องจากศิลปินที่มีความพิการทางการเห็น และคนพิการทางการเห็นแสดงออกถึงปฏิกิริยาที่เขามีต่อสิ่งต่างๆ ด้วยคำอธิบายเหล่านั้นเช่นกัน

5) การใช้คำว่า “คนตาบอด” เป็นคำมาตรฐานที่สามารถใช้ในการพูดถึงได้

6) อย่าตัดสินงานของศิลปินที่พิการทางการเห็นด้วยการใช้เกณฑ์ทางการเห็น เนื่องจากสุนทรียรสที่เกิดจากการสัมผัสนั้นมีความแตกต่างออกไป

7) เมื่อต้องการให้คนพิการทางการเห็นสัมผัสวัตถุควรบอกให้ใช้ทั้งสองมือในการสัมผัส

8) ควรมีการออกแบบกิจกรรมให้ทุกคนสามารถสัมผัสวัตถุได้ในเวลาเดียวกันหรือเวลาที่ใกล้เคียงกัน การที่ต้องเข้าแถวรอจะทำให้รู้สึกเหนื่อยล้าและไม่น่าสนใจ

9) ต้องไม่บังคับให้บุคคลใดสัมผัสวัตถุหนึ่งๆ เนื่องจากอาจทำให้เกิดความไม่พอใจและ เกิดการเบี่ยงเบนความสนใจ คนที่มองเห็นเลือนรางอาจไม่ต้องการรับรู้ผลงานด้วยการสัมผัส

10) ข้อควรระวังต่อความต้องการของคนที่เห็นเลือนราง คือ บางครั้งพวกเขาต้องการจะยืนอยู่ใกล้ชิ้นงานศิลปะ เนื่องจากต้องการเห็นให้ชัดขึ้น

11) เคารพในความต้องการของการเป็นอิสระ คนพิการทางการเห็นมักชอบที่จะเป็นอิสระเมื่อมีโอกาสอันเหมาะสมและอาจไม่ต้องการถูกรบกวนหลังจากที่มีความคุ้นเคยกันในระดับหนึ่ง

บทส่งท้าย

มนุษย์ใช้การมองเห็นเป็นช่องทางหลักในการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เมื่อสูญเสียประสาทสัมผัสด้านการมองเห็นสมองของมนุษย์จะพัฒนาการรับรู้ด้านต่างๆ ขึ้นมาชดเชย โดยความสามารถในการรับรู้ที่ได้รับการชดเชยขึ้นมานั้นจะดีมากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสมรรถนะของอวัยวะรับสัมผัสของแต่ละบุคคล ด้วยปัจจัยที่แตกต่างหลากหลายในระดับของการรับรู้ของคนพิการทางการเห็น ไม่ว่าจะเป็นด้วยปัจจัยในเรื่องของวัย เพศ ร่างกาย และสมรรถนะของอวัยวะรับสัมผัส ทำให้สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เหมาะสมกับคนพิการทางการเห็นคนหนึ่งอาจไม่เหมาะกับอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความต้องการของคนพิการทางการเห็นที่มีร่วมกันคือ ความต้องการในการมีพื้นที่ของการมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิตกับคนในสังคมปัจจุบัน ความต้องการในการมีพื้นที่ของการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคม และความต้องการในการมีส่วนร่วมในการเข้าถึงความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในประเทศไทย

ดังนั้น ผู้เขียนได้จัดทำคู่มือ การจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยสำหรับคนพิการทางการเห็นขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้กับพิพิธภัณฑ์ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อเปิดพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ร่วมสมัยให้เป็นพื้นที่สำหรับคนพิการทางการเห็นได้เข้าถึงความรู้ โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาอาจยังมิได้ครอบคลุมรูปแบบของศิลปะร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างรอบด้าน ดังนั้น คู่มือเล่มนี้จึงเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการความรู้จากพิพิธภัณฑ์ศิลปะสู่กลุ่มคนพิการทางการเห็น โดยข้อปฏิบัติบางข้ออาจไม่เหมาะสมกับธรรมชาติของพิพิธภัณฑ์หนึ่งๆ ที่มีวิธีการจัดนิทรรศการภายใต้เนื้อหาและบริบทเฉพาะ ซึ่งอาจต้องการวิธีการจัดทำสื่อความรู้ประกอบนิทรรศการที่แตกต่างออกไป

นอกเหนือจากความพร้อมในด้านของการให้บริการสื่อประกอบนิทรรศการศิลปะ เพื่อย่อยทอดความรู้จากนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น สิ่งสำคัญจำเป็นที่สุดในการเปิดพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ให้กับคนพิการทางการเห็นคือ ความเต็มใจในการให้บริการ ความสามารถของผู้ให้บริการในการปรับเปลี่ยน การประยุกต์ และความยืดหยุ่นต่อความต้องการของผู้ชมในระดับบุคคล ซึ่งความเชี่ยวชาญเหล่านี้ เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ในการลงมือปฏิบัติ

สุดท้ายนี้ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า แนวทางที่ผู้เขียนได้นำเสนอการจัดทำสื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยสำหรับคนพิการทางการเห็น จะได้ทำให้บุคลากรของพิพิธภัณฑ์เห็นแนวทางในการปรับพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ เพื่อให้เป็นพื้นที่ในการเข้าถึงความรู้ สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคมไทยที่มีความหลากหลายต่อไป

บรรณานุกรม

กมลาศ เพ็งชะอุ่ม. สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2560. โดยทักษิณา พิพิธกุล ที่หอศิลปวัฒนธรรม
แห่งกรุงเทพมหานคร.

ทักษิณา พิพิธกุล. การศึกษาแนวทางการใช้สื่อประกอบนิทรรศการศิลปะร่วมสมัยเพื่อถ่ายทอดความรู้
จากนิทรรศการให้กับคนพิการทางการเห็น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 4, 2 (มิถุนายน-กันยายน 2561). 27-37. ออนไลน์.
แหล่งที่มา : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/rpu/login?source=2Findex.php%2Frpu%2Fsubmissions>

ธนาคารยูโอบี จำกัด (มหาชน) และบริษัทกล่องดินสอ จำกัด. โครงการศิลปะสัมผัสได้ (Please Touch) :
ข้อควรรู้ (แผ่นพับ). กรุงเทพฯ: ธนาคารยูโอบี จำกัด, 2560.

ธีรอาภา บุญจันทร์, เสาวภา พรศิริพงษ์ และขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์. “การจำลองวัตถุทางพิพิธภัณฑ
สำหรับคนตาบอด”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร 32, 1 (มกราคม- มิถุนายน, 2555):107-114.
แหล่งที่มา: <<http://www.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/7128>> (8 กุมภาพันธ์
2560).

พลอยพันธ์ พงษ์ธีรัตน์กุล. แนวทางการออกแบบสิ่งชี้แนะในสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุด เพื่อการรับรู้สำหรับ
นักเรียนสายตาเลือนราง กรณีศึกษา: นักเรียนสายตาเลือนราง โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคใต้
จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ
ออกแบบภายใน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2557.

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). ตัวแสดงผลอักษรเบรลล์, 2017.
แหล่งที่มา : <<http://www.slri.or.th/th/applications--research-highlight/2014-02-04-07-43-44.html>> (6 สิงหาคม 2560).

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอย่างสมเหตุสมผล
และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักศึกษาพิการ. (เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา).กรุงเทพฯ:
สำนักงาน, 2555. แหล่งที่มา: <<http://www.mua.go.th/users/des/information/Training%20for%20students%20with%20disabilities/Reasonable%20Accommo>> (6 กุมภาพันธ์ 2560).

องค์อร วงชาลังการ. V’8Nd การใช้ตัวอักษรและสัญลักษณ์ในงานออกแบบนิเทศศิลป์เพื่อรองรับคนพิการ
ทางสายตาประเภทเห็นเลือนราง. Veridian E-Journal SilpakornUniversity. 4, 1 (พฤษภาคม-
สิงหาคม, 2554): 1-15. แหล่งที่มา: <<https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/6977/6025>> (9 สิงหาคม 2560).

Art Beyond Sight. Handbook for Museums and Educators, 2017. Available from: <<http://www.artbeyondsight.org/handbook/index.shtml>> (11 June 2017).Barry Ginley. Interview 2017, May 3. by Tuksina Pipitkul, at Victoria and Albert Museum.

Barry Ginley. “Museums: A Whole new world for visually impaired people”. Disability Studies
Quarterly 33, 3 (2013). Available from: <<http://dsq-sds.org/article/view/3761/0>>
(27 June 2017).

Hyungsook Kim. “Art education and art museums: Visitors learning”. The SNU Journal of Educa
tion Research, 17, 6 (2007): 135-158. Available from:
<s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/70685/1/vol17_6.pdf> (18 Sep 2015).

Phyllis McKenzie. Museum Access for Visually Impaired Visitors. Master’s thesis
Texas Tech University, 1979. Available from: <<https://ttu-ir.tdl.org/ttu-ir/bitstream/handle/2346/10653/31295000634708.pdf?sequence=1>>(12 August 2017).